

№ 1

1918 р.

№ 1

Ціна 50 коп.

Рік видання перший.

Народня Справа

Політичний, економічний, літературний, сільсько-господарський
та кооперативний тижневик.

Субота 6-го січня (января).

Що є в цьому числі

Про „Народню Справу“.—Привітання. *К. Лавринович.*—3 діяльності Українського Правительства.—Справа демобілізації. *В. Садоський.*—Праведники і грішники. *І. Ш-ий.*—Українські Установчі Збори. *Ф. Шцимківський.*—Останній крок. *Клим Поліщук.*—3 життя Української Народньої Республіки.—По за межами України.—Де гроші. *Юрко.*—3 життя Народнього Самоуправління (земства).—Всеукраїнська місцева влада та народні самовир.—*В. Дорошкевич.*—Про минуле. *Ф. Зайко-Зайкин.*—Скрутне становище Народніх Рад. *О. Попович.*—Хроніка земського життя.—Сільське господарство.—Земська агрономична організація. *Ф. Зайко-Зайкин.*—У всякому селі повинна бути молочарня. *Ол. Сачківська.*

УМОВИ ПЕРЕДПИСАННЯ:

Адреса редакції.

Київ, В.-Володимирська, № 33, Губерська Народня (Земська) Управа.

Телефон № 19-95.

Друкарня Київської Губерської Народньої Управи: Володимирська, № 33.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ ЖУРНАЛ—ТИЖНЕВИК

„Народня Справа“.

„Народня Справа“ демократичний тижневик, який буде обслуговувати широкі верстви українського народу.

„Народня Справа“ буде дбати про інтереси українського селянства та робітництва.

„Народня Справа“ усім зрозумілою рідною мовою буде освітлювати питання політичного та громадського характеру.

„Народня Справа“ буде містити що-тижневі огляди життя Української Народньої Республіки та відомості про діяльність українського правительства.

„Народня Справа“ міститиме статті і даватиме багато чисто практичних порад по сільському господарству та кооперації.

„Народня Справа“ буде широко освітлювати життя Народніх Рад, Селянських Спілок та Просвіт.

„Народня Справа“ буде уміщати оповідання з народнього життя, фельетони та вірші.

„Народня Справа“ необхідний часопис для всіх селянських організацій, „Просвіт“, народніх управ, кооперативів, шкіл та для усякого селянина.

Видає „НАРОДНЮ СПРАВУ“ Київська Губерська Народня Управа,
редагує Комітет.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

КИЇВ, Володимирська 33.

Передплата оголошується поки що тільки на 4 міс.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ:

На 4 місяці 4 карб.

Передплатуйте
селянський журнал „Народня Справа“.

Народня Справа.

Редакція прохає авторів писати чітко, на одному боці листа. Рукописи не повертаються. Рукописи без помітки „платна“ редакція вважатиме безплатними.

Плата за оповістими:

1 сторінка	22 руб. 40 коп.
1/2	11 . 20 .
1/4	5 . 80 .

Читайте наше и як м, і як и, е як йе, о як э, ё як ё.

Про „Народню Справу“.

От і ми розпочинаємо видання нового журналу.

„Чи не годі вже“, скажуть, мабуть, читачи: „так багато з'явилося за часів революції усяких газет та книжечок, що й читати не встигнеш!“ Нащо ж турбуватися з виданням ще одного журналу? Та воно звісно, на першій погляд так здається, що не варто було б розпочинати це видання, аж, поміркувавши, побачимо, що справа стоїть зовсім инакше, ніж здається з першого погляду.

А саме: дійсно, що багато, занадто багато, подається на село усякого друкованого слова, усяких партійних програмів, то що; але у всьому цьому треба добре розібратись.

Треба, щоб селянин докладно взнав, які газети та книжки пишуть цікаві речі і які так собі, нісенитницю несуть. Треба, щоб усім на селі було звісно, хто говорить справедливо, по правді, стоїть за народ, а хто клопочеться лиш за те, щоб свою кишеню набити.

Де ж найкраще все це взнати? Хто розкаже селянам, де їхні приятелі і де вороги? Хто покаже певний шлях, по якому треба йти? Все це зробить демократичний, народній журнал, і це є його найголовнішим завданням.

Друге те, що газети на село надсилаються не що дня. Звичайно, буває так, що, одержавши разом кілька газет, селянин просто не знає, на що звернути увагу і путається між різними дрібницями, а найголовнішого не замічає.

А народній селянський журнал буде що тижня давати огляди політичного та громадського життя на Україні і по за її межами, при чому буде звертати увагу як раз на те, що є головного, цікавого, так що селянин матиме змогу прочитати що тижня в журналі докладний огляд усіх подій, та ще й з поясненнями, з вказівками, що й до чого, і чому сталося так, а не инакше.

Треба також не забувати, що життя у нас тепер не таке, яке було за наших батьків та дідів. Тоді жили собі помалу, робили повагом. А тепер настали други часи: тепер, коли хто погано робитиме, той хліба не їстиме. Особливо, коли треба буде обробляти землю, яка скоро перейде до селянських рук: тоді треба буде знати, і як краще поле орати, і як худобу годувати, і як сгуртуватись, щоб разом, спільно побільшувати свої достатки, і де брати гроші для хазайства; де ж про все це взнати?

Звичайно, в селянському журналі!

Тепер багатьом селянам доводиться робити громадську роботу: чи в волосній народній управі, чи в якомусь кооперативі, в селянській спільні, Просвіті і т. и. Де ж взнати, як треба краще робити громадську роботу? Хто скаже селянинові, як селянську спілку заснувати, чи Просвіту, чи якесь Товариство?

Все це повинен сказати селянський журнал!

Буває, що інколи захочеться і якесь цікаве оповідання прочитати, чи невеликий вірш, чи якусь пісню, то-що... Де ж все це можна знайти?

А в тому ж селянському журналі!

Коли треба селянинові взнати що небудь, що до судової справи, або одержати які небудь вказівки по сільському господарству, хто дасть на все це відповідь?

Звичайно, той же самий селянський журнал!

Наша Україна велика і багато в ній що дня трапляється цікавого, так що варто було б про це всім знати. Як же зробити, щоб все, що діється по різних кутках України, було відомо не тільки тим, хто по тих кутках живе, а і всьому громадянству?

А це дуже легко: треба сісти за стіл та написати листа до селянського журналу; редакція надрукує цього листа, і все громадянство знатиме, що трапилося десь далеко, в якому небудь глухому кутку.

Хто прочитав те, що тут написано, той вже й знає, для чого ми розпочинаємо видання нового журналу.

Ми хочемо *освітлювати селянське життя*, щоб усе громадянство бачило, як це життя іде і що треба зробити, щоб трудовому народові краще жилося.

З другого ж боку, позаяк ми живемо в Києві, де є багато вчених та досвідчених людей, ми хочемо, щоб ці люди як мога більше писали в нашому журналі і навчали селянство усьому тому, що потрібно для кращого життя, бо всякий згодиться з нами, що чого чого, а *освіти* нашому селянству безумовно бракує.

Журнал наш є переважно селянським і ми прямо та от-верто заявляємо, що ми хочемо служити трудовому народу, допомогати йому розібратися в тому складному житті, яке на-стало за наших часів.

Ми сподіваємось, що і трудовий народ нас піддержить, що буде передплачувати наш журнал і не дасть загинути молодому ділу...

Отже до праці, до спільної праці, до нового, щасливого, розумного життя!

—oo—

Привітання.

Четвертий рік льється кров, четвертий рік б'ється тривогою наше серце, четвертий рік бувають гармати і підносяться до високого неба чорний дим з руїн нашого життя. Але ми, окрилені великими надіями на кращу будучність, не перестаємо щиро вірити в геній і силу духовну нашого народу, а через це саме я сміливо вітаю всіх тих, що стоять на борозні громадського поля праці і тих, що гинуть в полі во ім'я волі народу.

В цей час, коли я пишу ці рядки, десь за вікном шаліють дикі сили... Хтось п'яним голосом співає „фабричної“ і гармонія підграє йому. Хтось гідко лається і б'є кулаками в чіпсь зачинані віконниці. Десь весь час хтось стріляє і стріляє...

Страшно... Але я хочу вітати всіх, всіх, всіх... Я вітаю навіть і тих, що співають п'яними голосами і кулаками б'ють в чужі вікна, бо знаю, що прийде час спокою, якого ми заслужили своїм терпінням, а через-те й вітаю:

„На щастя, на здоров'я,
На Новий Рік!—
Роди Боже житю й пшеницю
І всяку пашницю“!—

Роди Боже так, щоб наші лани хвилювалися золотим колоссям!
Дай Боже так, щоб була в нас воля, спокій і згода, та щоб ясне сонечко нам в вікна світило завше, бо ми заслужили його.

Я, люди мої, вже три роки не дивився в вікно, бо був там, де без вікон було безпечніше. Там день і ніч лунають стони і прокльони; там злістливо сціплювалися зуби і безсило стискалися кулаки; там день і ніч гинули люди, насипалися чорні могили і з жалібними написами ставилися хрести.

А ми покірно несли хреста свого і, закопавшись в землю, як сліпі кроти, мріяли про сонце правди. В темних, вогких землянках маленькі віконця закривали, щоб нас не оглушили залізні урагани.

Все ждали і ждали...

Чаша терпіння сповнилася в щерть і тоді на штиках замаяли прапори волі!—О, хто зможе забути той день великої радості!—На весь світ пролунав наш крик перемоги!—Воля!!!...

— 6 —
Яке це велике слово! Яке дороге воно нам всім!—Воля!
А чорні гайворони злякалися, що свіжого трупу не буде, і за-
реготалися: „Ха-ха-вільні?—

Божевільні, божевільні!...

Ми боялися, щоб святий наш прапор волі не забруднити і благали:

— Воля! Мпру! Спокою!

Але йшли часи і прудко мінялись події. Що ж тепер ми бачимо?

„Товариш“ на базарі торгує цигарками, а воля бенкетує в поль-
шевицькій корчмі. Страшна сваволя чужинців нищить наші тихі села
і топче рідні лани.

Вчора мого знайомого, як кажуть „помилково“, застрелили на ву-
лиці міста, а його жінці, що стояла в черзі за хлібом, якось „ненаро-
ком“ одірвали вуха, в яких були рубльові сережки з фальшивими
шкляними „камінцями“.

З мого села пишуть мені, що на днях наїхала ватага „більшо-
виків“ і забрала весь хліб, всю худобу, поздирали кожухи і свити і
спокійно поїхала далі, а село лишилося обдерте і голодне. Пішли в
друге село, де ще не було „більшовиків“, щоб випросити хліба, але
там сказали, що хліба обмалъ, бо все перегнали на самогонку. Тепер
моє рідне село, обдерте і голодне, святкує своє Різдво одною само-
гонкою...

За вікном п'яні голоси, гармонійка і дика лайка. Десь бухкають
поодинокі вистріли з рушниць.

Де-ж ти, жадане і сподіване сонце правди, сонце волі?!—

Я жду його, і воно буде! Я вірю в силу розуму нашого народу,
вірю, що він переможе! а через те і вітаю

— З новим Роком! З новим щастям!

К. Лаврінович.

З діяльності Українського Пра- вительства.

Нове секретарство.

Цими днями сформовано нове генеральне секретарство—морське.
Генеральним секретарем призначено Антоновича, українського
соціально-демократа.

Про внесення оплатів.

Генеральне Секретарство внутрішніх справ розіслало всім гу-
берським, повіт. та волосним народним управам розпорядження про
негайне збирання податів. Секретарство радить управам роз'яснювати
людности, що ці податі йдуть на потреби та на користь самого ж на-
роду.

— 7 —
461
НАКАЗ
по Військовому Генеральному Секретарству Української Народньої Ре-
спубліки.

Зважаючи на те, що на фронті, а також в тилу з'явилась сила
всіх злочинців, розбійників, злодіїв і других непевних і темних
елементів, які, переодягаючись в салдацьку шинелю, грабують, ни-
щать і насилують мирне населення України, творять заколот і анар-
хію на нашій землі, а також, щоб відрізнити Українського козака від
всіх тих злочинців, які паскудять добре ім'я Українського козака,
оголошую:

1) в самому короткому часі має бути внесений в Українську
Центральну Раду законопроект про загальну форму українського На-
роднього війська;

2) по виданню сього законопроекту всім військовим частинам
Українського війська в одміну наказу Військового Секретарства за
№ 74 від 17-го сього грудня тимчасово установлюється слідуєча
форма.

а) Всі козаки Українського Народнього війська, без ріжницї
становища, носять блакитні суконні наплечники (погони), обшиті
жовтим кантом; розмір наплечників— $\frac{3}{4}$ вершка по верхньому
краю і $1\frac{1}{4}$ вершка по нижньому краю, спосіб пришивки, як і ра-
нійше.

б) На комірах замість петлиць наугольники, згідно з нака-
зом № 76, розмір в 1 вершок.

На наугольниках відзнака роду зброї і № частини.

в) Відзнака старшини по посаді—на правому рукаві, згідно
наказу № 74.

3) Всім частинам російської армії Українського фронту і тила
лишаються погони захитного коліру і попередньої форми.

Генер. Секретарь Порш.

Охочекомонне військо.

З огляду на безлад, який все збільшується, та на дезорганіза-
цію в війську, військовий генеральний секретарь думає приступити
до організування нового війська з охотників для охорони ладу і здо-
бутків революції. В цій справі вироблено законопроект, який цими
днями подано буде на затвердження Малої Ради.

Про охорону порядку на Україні.

Генеральний Секретаріат з приводу самоуправних арештів та тру-
сів, зокрема з приводу арешту ватажка большевиків П'ятакова, ви-
дав таке пояснення:

Хоч партія большевиків являється антидержавною і робить під
проводом ворогів Української Народньої Республіки, совіта народніх
комісарів, але, оскільки її діяльність не виливається в формі відкритого
бунту супроти законної революційної влади Української Республіки,
остільки вона правительством не переслідується.

нили, які саме роботи треба і можна розпочати—наприклад поправка доріг, мостів, гребель, будовання шкіл, лікарень, осушка болот, то-що. Треба намітити ці роботи, скласти сміту їх, знайти гроші для їх.

Так само не обійтись буде без допомоги громадської і тим салдатам, у яких своє хазайство зосталось. Хазайнування за роки війни, коли в господарстві не було робітників, коли зоставались дома тільки малі, старі та жінки, йшло не дуже то добре. Щоб налагодити його знову, прийдеться для хазайства прикупити і нового ремоненту і всякого господарського знаряддя. А вмісті тепер не те, що до війни—нічого дістати не можна; коли ж є що, то по такій ціні, що й приступитись до його не можна. Отже народнім управам, кооперативним товариствам та иньшим громадським організаціям треба подбати про те, щоб налагодити широко постачання всякого хліборобського та господарського знаряддя для тих хазайств, що підупали під час війни.

Це треба зробити не тільки через те, що громада й край мусять і повинні допомогти тим, що обороняли рідню землю. Це треба зробити також й через те, що всім треба тепер дбати про розвиток народнього промислу, народнього хазайства. Коли ми не поправимось скоро від того безладдя, яке сталося у нас під час війни в народньому хазайстві, коли ні хліба у нас не стає, ні товарів ніяких не має,—станемо всі ми наймитами у чужинців. А поправити і налагодити ціле народнє хазайство, народнє життя, без допомоги тим хазайствам, що підупали під час війни, ніяк не можна.

Дуже важна також справа про те майно, яке є на фронті і яке використовувалося для фронту.

За роки війни на фронті зібралась сила всяких багатств, які потрібні були для війни. Є там велика кількість коней, товару, возів, всякого приладдя; пострєено для війська і на фронті і по цілому краєві сила всяких будинків; налагоджено для військових цілей скрізь всякі майстерні, заводи. І на фронті і по цілому краєві є багато всякого військового майна, яке з кінцем війни стане непотрібним. Треба його буде використати для иньших цілей. Отож і треба подбати, щоб було з ним зроблено так, щоб була з нього користь усього народові.

Про це повинно буде подбати наше правительство, але дуже складна й велика ця справа. Коли громадські організації і народні управи поміркують, що робить з тим військовим майном, з військовими підприємствами, які є в їх околиці, вони допоможуть нашому правительству скласти кращий план і краще його перевести в життя.

Не всі справи, зв'язані з демобілізацією, обговорили ми тут. Ми тільки вказали найголовніше. Ми тільки зазначили, що подумати і поміркувати над цією справою треба всім громадським організаціям, всім громадянам. І це треба зробити, про це треба подбати зараз, не гаючи—інакше лихо буде нам і нашому краєві.

В. Садвський.

Праведники й грішники.

Все, що не подобається і не скоряється більшовикам, вони звуть буржуазним і зараз же хватають за горло: „Бий, мовляв, буржуїв!“ Так саме трапилось і з Українською Центральною Радою. Не хотіла вона схилити покірної голови перед Троцьким—Бернштейном та Леніним, от вони з початку стали сукатись до неї з кулаками, потім бачать,—не помага, зіпшили „декрет“, *) в якому оголошено було Центральному Раді буржуазною і контр-революційною, а потім послали ще й військо проти неї, щоб її було скинуто.

Скинуть Центральному Раді, звісно, можна, навіть треба б було скинути, коли б вона вже так себе замурила, що аж буржуазною стала. Та все треба ж перевірити, бо сказано—сім раз мірь, а раз ріж, щоб часом з гарячої голови шкоди не наробить.

От ми й стали судити „Народніх Комисарів з Центральною Радою“ і питати:

„А що ти, сяка-така он яка Рада, зробила для трудового українського народу? Чи може в тебе й досі ніхто не має ні долі, ні волі ні на понишку табаку? Отвічай! І низько зхилилась буржуазна Рада і такий отвіт давала:

„Судіть мене, не жалійте, люде добрі, всяку провину розбірайте і нещадно за неї мене, винну, карайте. Бо, ой, щож я, бідна, нещасна натворила, усі панські та дукарські землі пороздавала бідним людям, ще й без викупу всякого.

„Усіх політичних, хто за думку свою в островах сидів, на волю повипускала, усім газетам про все на стонадцяти языках писати дозволила. Усім націям на Україні вчитись по своїй волі вволила, контроль та дозорців своїх на хвабриках поставила.

„Судіть же, судді правдиві мене, не жалійте, всяку провину розбірайте й мене, бідну, карайте“.

І змовкла покірна та буржуазна Центральна Рада, а за нею так промовляли Народні Комисари з Петрової Капюжі чи то-пак, з Петрограду: „Ми, великі і могутні, не якісь-небудь, а „Народні Комисари“ не входим довго в ростабари, наша мова коротка,—воля—дура, штик молодець! Крім того, ще ми пишемо в Росії і по за межами Росії свої декрети. Декрети і штики йдуть у нас завше в парі,—на те ми й Народні Комисари“. Земля по нашому „декретові“ переходить до того, хто хоче її брати. Що ж до того, як будуть брати землю.... ну то ми ще встигнем і про це „декрета“ видати, а поки що—обійдеться.

В Росії, по нашому слову, „может жить только большевистская нація, других нікак невозможно“, а через те усіх других соціалістів ми позачіняли в тюрми, а газети їх реквізували для народніх потреб.

„Хоча ми визнаємо право на самовизначення народів „вплоть до отдїлення от Росії“, але цей „декрет“ має значіння тільки по за межами Російської Імперії.

*) „Декретом“ звється той папір, яким правлять народні комисари так, як Керенський правив колись відозвами. Центральна Рада править законами.

„Вот почему мы думаем с корнем вырвать буржуазную Центральную Раду і проучить зтот мелко-буржуазный український народ, который никак не может разстаться со своей Радой“.

„А в тім, ми нічого не маємо проти того, щоб Україна і „самоопреділилась“, тільки треба, щоб поперід уся влада перейшла на Україні „к нашим советам“.

„Що торкається до Установчих Всеросійських Зборів, то справу цю ми вирішили навіть без особливого „декрета“. Один інженер, батче, приніс до нас чудовий план шибениці, яка разом може 500 голов людських одсікти. Це геніальна думка!

Ми думаем поставити її (не думку, а шибеницю!) перед Установчими Зборами, і вона може створити большевицьку більшість в Установчих Зборах, бо всякий мент вона може зменчити голосів наших супротивників.

(500 голов—это ж все-таки цифра!).

Вислухали ми слово і одної, і другої сторони, вислухали і стали гірко плавать і когось дорікать.

Не знаю чого, але згадалась, як на яву, і та трюхотлітня кривда, яку заподіяла Москва Україні, згадалися оті часи страму, зневаги і руйнування нашого національного духу.

Згадалась ота срамотня давня година.....

Згадався і соняшний день воскресення України, коли лепотіли по всіх широких просторах жовто-голубі прапори і гудів непереможно великий дзвін на Старій Київській Софії.

Втихомирились ми, усміхнулись і пішли поряд з „буржуазною“ Центральною Радою.

Демократи ж, большевицькі „Народні Комисари“, написали з приводу цього ще один декрет до усіх демократій, в цьому світі і поза світами сущім, що Центральна Рада контр-революційна і буржуазна і що „вся власть советам!“.

Махай, хай косять!

І. Ш—ий.

Українські Установчі Збори.

Україна в своїому політичному житті дійшла до найвищих щаблів. З безправного народу, забитого, затурканого і занедбаного, український народ сам став хазяїном на своїй землі, нікого не питаючись, сам вирішає, як йому жити далі. Маємо вже ні од кого незалежну Народню Республіку, маємо своє власне правительство—Генеральний Секретаріат, маємо і революційний парламент—Українську Центральну Раду. За десять місяців революції Україна вернула собі те, що пограбували у неї на протязі 260 років московські царі і московський народ. Але вже настала пора приступити до діяльної роботи спокійних часів, а значать, те, що народ здобув собі через революцію, необхідно затвердити всенародним голосуванням. Майже скрізь і завжди буває так, що коли народ якийсь переходить від одного політи-

чного ладу до другого—тоді скликається всенародня Рада і на ній стверджується, який порядок управління має бути на далі.

Так було у Франції після всіх трьох революцій, так було і по інших краях після революцій. Коли вибухнула революція в Росії, то все громадянство російське одразу погодилося на тому, що повинні бути скликані Установчі Збори, на яких і має вирішитися всенародним голосуванням доля Росії. Але в міру того, як розвивалися всякі політичні події і всі народи, які населяють Росію, потроху просипалися од вікового сну, думка про Установчі Збори для всієї Росії почала не задовольняти всіх і з'явилася нова думка, що кожен народ мусить мати свою Установчу Раду, свої Установчі Збори. Перед у цьому показувала Україна, бо Україна зазнала найбільш горя не тільки од московських царів, але і од московського народу.

Правда, Україна брала жваву участь в виборах до Російських Установчих Зборів, але робилося це тому, що невідомо було, який лад буде на Україні і треба було використати всі наші сили. Крім того, вибори до Російських Установчих Зборів були політичною школою, практикою для українського селянства. Діло показало, що народ зрозумів свої права та інтереси і голосував за українських соціалістів і представників селянської спілки, справжніх оборонців селянства і робітництва.

Тепер нам немає потреби прохати наших сусідів москалів, щоб вони допомогли нам установити політичний лад. І без москалів ми добре поладнаємо свої справи в незалежній, самостійній Українській Народній Республіці. Тому Українська Центральна Рада об'явила вибори в Українські Установчі Збори, які на жаль, через малий час, не відбулися в призначений строк, а одкладені на 7, 8 і 9 січня 1918 року.

Що ж будуть робити Українські Установчі Збори? Яке діло вони мають робити?

Насамперед наші Установчі Збори поладять справу з землею. Землею нашою ніхто инший не буде розпорядатися, як тільки українське селянство. Земельна справа одна з найголовніших, тому селянство України повинно подбати, щоб до Установчих Зборів пішли люде, цілком прихильні до селянства, які розуміються в тім, як найкраще поладнати цю справу. Другою справою, не менш важною, є видання законів про те, щоб на Україні добре розвивався всякий промисел і Україна стала багатим краєм. Для цього треба буде зробити гарні торговельні договори з Росією, Австро-Угорщиною, Німеччиною і т. п.

В Установчих Зборах буде остаточно вирішена справа, які землі мають перейти до Республіки Української, тоб-то який обсяг землі буде мати наша Республіка.

Справи судові, військові, морські і т. п., всі вони будуть вирішуватися на Установчих Зборах у Києві. Це буде величезним зворотом в житті України, од цього часу ми нікуди не будемо поглядати, всі справи вирішатимуться у нас дома.

Треба тільки добре пам'ятати, що коли ми не зробимо виборів як слід, коли ми з усієї сили не будемо підтримувати наших Установчих Зборів, а запанує у нас безладдя і неспокій, то замість своїх Установчих Зборів нам накинуть німці або австрійці свою волю і буде Україна як і раніш під чужим пануванням. Цього найбільш треба боятися. Бо кругом нас скрізь поглядають заздрі очі, яким сильна, міцна Україна—в більмом на оці і вони з усіх сил дбають, щоб український народ не міг зробити на своїй землі доброго ладу.

К. Шишацький.

Останній крок.

Ишов шляхами і стежками,
Ишов колючими тернами
Чорний, праці чоловік;
Всі шляхи скропив сльозами,
Слід кривавий вів до ями,
Де скінчав свій трудний вік.
Бився шляхом тим по малу,
Віддавав себе в поталу
Ненажерам ворогам...
Як титан був... знищив силу,
Ліг знесилений в могилу,
Щоб знайти свій спокій там.
Все життя блудив в тумані,
Плазував він по землі
Наче раб в тіснім ярмі,
Бачив щастя лише в сні,
З сном життя він ліг в труні,
Там, де трупи сплять німі...
На землі лишив братів,
На знущання у катів,
Серед праці і надій,
Що вони пройдуть страждання,
На плечах знесуть знущання
І піднімуть прапор свій!

Клим Поліщук.

З життя Української Народньої Республіки.

Центральна Рада.

8 сесія.

12 грудня 1917 року було скликано 8-му сесію Центральної Ради, яка тяглась аж до 17 грудня. Центральна Рада вирішила в цю сесію дуже важливі справи. Найважливішою з них була справа земельна.

Земельна справа.

Обговорення земельної справи почалось з оголошення проекту тимчасового земельного закону, який за кілька днів перед цим затверджено було краєвим земельним комітетом.

Широкі пояснення до законопроекту подав товариш ген. секретаря земельних справ Б. Мартос, який радив цей законопроект де в чому змінити і подав при цьому свої поправки. Вважаючи законопроект не зовсім доладу складеним, промовець все таки радив його прийняти, бо краще, мовляв, мати хоч який небудь закон, ніж не мати ніякого.

Першим взяв слово представник фракції укр. соціалістів-революціонерів Зарудний. Зазначаючи всю важність і нагальність остаточного вирішення земельної справи, промовець підходить до цього вирішення з погляду соціалізації землі, і доводить, що таким способом справу можна вирішити повною мірою. Коли тепер же не буде переведено земельної реформи, то ми прийдемо до земельного безладу. А поданий законопроект не переводить земельної реформи цілком,—він касує власність на землю не цілком, а лиш почасті. Норма в 40 десятин,—це зовсім не трудова норма, коли взяти на увагу родючість української землі. Крім того, законопроект полишає викуп землі. Промовець порадив законопроект відкинути.

Українські та російські соціалісти-революціонери взагалі настоювали на тому, що село вжеросло до соціальних реформ і що земельну реформу треба переводити на основі соціалізації. Тому вони рішуче висловлювались проти земельного законопроекту, який був внесений на затвердження Центр. Ради і який не був збудований на згаданній основі.

Українські ж та рос. соц.-демокр., навпаки, говорили, що соціалізації землі тепер перевести неможливо, тому, мовляв, треба законопроект прийняти, передавши його до особливої комісії для перероблення.

Довго тяглись з приводу цього гарячі суперечки, ні одна сторона не хотіла одступатись від свого. Нарешті, Укр. соц.-революціонери зробили де-які зміни в своїй резолюції що до земельного законопроекту і Укр. с.-д. та „бунд“ згодились в цьому разі не відкликати своїх представників з Генерального Секретаріату, коли ця резолюція буде прийнята. На голосовання поставлено було резолюції Укр. с.-р. і Укр. с.-д.

Резолюція укр. с.-р. така:

„Заслухавши земельний законопроект, Центр. Рада постановила: 1) законопроекта не приймати, а виділити із складу Ради комісію пропорціонально кількості членів фракцій, якій доручить виробити пропорціонально кількості членів фракцій, якій доручить виробити новий закон, прийнявши існуючим принципом повне скасування власності на землю і соціалізацію її, згідно з постановою 7-ої сесії ради; 2) новий закон мусить бути внесений в одно з найближчих засідань Малої Ради для затвердження. Комісія не повинна роз'їзжатись, доки не буде затверджений закон“.

За цю резолюцію висловлюються рос. ес-ери і об'єдн. євр. соц. партія.

Резолюція укр. с.-д.

Визнаючи необхідність видання негайного тимчасового закону про перехід всіх земель через земельні комітети до рук працюючого на-

роду і визнаючи разом з цим, що основний закон по земельному питанню повинен бути, згідно з 3-м Універсалом Ц. Р., виданий Українськими Установчими Зборами.—Укр. Ц. Р. постановляє: взяти заслуханий тимчасовий земельний законопроект, прийнятий головним земельним комітетом і внесений в Центр. Р. Секретарством земельних справ, за основу і передати його в парламентську комісію для негайної переробки і внесення в Ц. Р. для затвердження.

За сю резолюцію висловились народні соціалісти, бунд, позапартійні соц., укр. трудова група, сіоністи і самостійники. Польській централ і П. П. С. (революц. фрак.) утримуються. Голосувало за резолюцію укр. соц.-рев. 131; укр. соц.-дем. 103.

Справа миру.

З докладом про цю справу виступив член делегації українського правительства на мирових переговорах в Бересті Литовському—М. Любинський, якого збори вислухали з великою увагою.

Докладчик спочатку розповів, що в склад мирової делегації входять такі особи:

Адольф Абрамович Йофе, Розенфельд, пані Виценко, проф. Покровський, Вейтман, Цеппер і Фокке. (Сміх в залі).

Всі чужосторонні делегації в Бересті дуже багато розпитували докладчика про Україну та українські справи. Як німці, так і австрійці, турки та болгары інтересувались найменшими подробицями що до українських справ, і видно було, що вони надають велику вагу українському національному рухові. До української делегації підчас переговорів чужосторонці ставились дуже уважно і числились з її думкою, не менше, ніж з думкою московської делегації. Наші неприятели, сказав далі Любинський найбільше цінять як раз те, що Україна—найбільш організований в Росії край і через це будуть найбільше вважати підчас мирових переговорів на делегацію України, коли українське правительство саме в цей час з'уміє всьому світові показати, що воно є справжнім господарем краю.

Промовця горяче вітали оплесками як члени Центральної Ради, так і гості на хорах.

Після доповіді Любинського, Центральна Рада прийняла таку формулу переходу внесену, фракцією укр. соц.-революціонерів:

„Заслухавши доклад Генерального Секретаріату про посилку делегації на мирову нараду і вважаючи, що дальше продовження війни затемнює класову свідомість трудових мас та загрожує всім здобуткам революції в Росії і на Україні, висловлюючись через те за коначну потребу припинення війни і підтвержуючи свою думку, що мир від усієї Росії може бути заключений тільки федеральним правительством всіх республік бывшої Російської імперії вважаючи все таки на те, що федерального правительства нема, а „совет народных комиссарів“ таким правительством не є і що це не може бути причиною відкладання мирових переговорів,—Центральна Рада постановляє взяти участь в мирових переговорах від імені Української Республіки на-

рівні з іншими державами і ствержує постанову Генерального Секретаріату про негайну посилку делегації для участі в мирових переговорах. Вважаючи, що для оборони інтересів всіх зачеплених війною націй конче потрібна участь їхніх представників в мирових переговорах, українська делегація буде обстоювати, щоб в них брали участь делегації всіх націй,—як державних, так і недержавних“.

„Проти“ цієї формули голосувало 17 душ (фракції меншовиків та „бунда“), утримались 39,—головним чином з фракцій рос. есерів та укр. соц.-самостійників.

Доклад про діяльність Генерального Секретаріату.

Перше слово взяв голова Генерального Секретаріату В. Винниченко.

— Одною з основних засад діяльності Генерального Секретаріату було творення української державности—почав промовець. В цьому багато допомагало велике національне завзяття, якого не розуміли і лякалися багато людей в Росії, не звикли до національних рухів. З демократичної позиції, яку заняла Центральна Рада з самого початку, вона не зійшла і досі. Через те у всій діяльності як Ц. Ради, та і Генерального Секретаріату, позначились соціалістичні змагання. В справі творення української державности Ген. Секретаріат має завдання зміцнити існування Української Народньої Республіки як в свідомості свого народу, так і в свідомості інших держав. В цій справі багато шкодить непорозуміння з „советом народных комиссаров“. Ці комісари—люде відірвані від життя. Вони відвикли від практичного життя, перебуваючи довгий час емігрантами за кордоном. Національних здобутків вони так само не вміють цінити, як той панич, що не працював тяжко, не вміє цінити кришки хліба.

Далі В. Винниченко розповів про заходи Ген. Секретаріату в справі поширення місцевого самоуправління, організування міліції та „вільного казачства“ і збирання податів, котрих тепер людиність майже зовсім не платить і Ген. Секретаріат почуває велику грошову скруту. Правительство думає також показувати деякі старі установи, як губернські правління то-що, котрі тепер зовсім не придатні до життя.

В справі судовій Правительство зустрічало великі перешкоди з боку змосковлених судових діячів, які досі не хотіли визнавати Української Республіки і творити суд її іменем. Проте Ген. Секретаріат провадить свою роботу і уже перевів через Малу Раду кілька законів про реформу суду, а також виготовлює деякі нові закони, котрі будуть близькі до правосвідомості українського народу і по котрих буде провадитись судівництво на Україні.

Народні Комісари намагаються тепер забрати з України як найбільше всякого знаряддя, а особливо вагонів та паровозів, і Ген. Секретарство шляхів дбає про те, щоб все залізничне знаряддя лишилось на Україні. Воно також робить заходи, щоб підпорядкувати собі всі залізничні України і звести їх в єдиний справний апарат. В цій роботі Секретарству допомагають і самі залізничники України.

— Військова справа є опорою нашого матеріального і державного існування,—через те, на цю справу звертається саму пильну увагу. Військове Секретарство працює над формуванням українського війська, щоб поставити його на Українському фронті.

Секретарство міжнародних справ перетворюється на секретарство справ міжнародних і зав'язує стосунки з іншими державами. Такі держави, як Англія, Франція, Америка, Румунія, Бельгія та інші звертають пильну увагу на нашу Республіку. (Оплески). Жодних таємних переговорів з чужими державами про позички то-що, про що були поголоски, Генеральний Секретаріят не вів. Всі стосунки з іншими державами та краями ведуться одверто. На Московщині заводиться офіційне українське представництво, яке буде боронити від всякої кривди тамошніх українців.

Нарешті, докладчик підкреслив, що Генеральний Секретаріят, який цілком складається з соціалістів, прямує до здійснення на Україні соціалістичного ладу.

Промову голови Генерального Секретаріату Центральна Рада вкрила великими оплесками.

Після доповіді Голови Українського Правительства виступало багато промовців, які з усіх боків обмірковували роботу Генер. Секретаріату. Найбільш незадоволені цією роботою російські меншости, яким не до вподоби настирливе з боку Секретаріату будівництво Української Державности.

Після цього була прийнята формула довір'я до Генерального Секретаріату.

Закриття сесії.

Перед закриттям 8-ї сесії Голова Центр. Ради проф. Грушевський сказав останнє слово.

Кинувши оком назад, на нашу 9-місячну працю, казав між іншим Грушевський, побачимо, що в політичній сфері зайшли ми далі, ніж гадали. Ми були федералісти—а зараз Україна властиво самостійна, незалежна республіка.

Вона буде такою, поки не створиться федеративний центр, якому ми оддамо частину наших суверенних прав.

Сесію оголошується закритою.

— 19 —

По за межами України.

Про більшовицький мир.

На цих днях газети обійшла звістка, що більшовицький уряд не зміг заключити демократичного миру на всіх фронтах і з усіма народами і що тепер більшовики заключають в Бересті сепаратний (окремий) мир між Росією та Германією. Тепер вже ми маємо більш докладні відомості про роботу більшовицької „мирної делега-

467

ції“ в Бересті, тепер цілком ясно, що загальний демократичний мир провалився. Річ у тому, що з початку переговорів більшовицьких депутатів з німецькими генералами, німці як будто прийняли домагання більшовиків, щоб мир було заключено „без анексії та контрбуцій, на основі повного самовизначення народів“. Себ-то німці як будто згодилися вивести свої війська з захоплених ними частин бузшої Російської Імперії, не брати з Росії ніяких грошей за війні видатки, а також дати змогу усім народам Росії вільно поданим головами самим зазначити, чого ці народи бажають: чи бути під Германією, чи під Росією, чи може заснувати свої власні, самостійні держави. З усім цим німці попереді ніби-то згодилися. От більшовики й зрадили. Вони проголосили на весь світ, що їм довелося одержати „безкровну перемогу над німецьким імперіалізмом“, що „німецьке імперіалістичне правительство прийняло мирний програм російської демократії“ і т. н. З цього приводу в Петрограді відбулася величезна маніфестація більшовиків з різними прапорами, гаслами, промовами, як треба. Говорив сам Троцький, який радісно заявив, що російська демократія нарешті перемогла „німецький імперіалізм“ і що „робоче-селянському уряду“, як звуть себе більшовики, „вдалося примусити німецьких генералів признати домагання російської революції в справі миру.

Але скоро виявилось, що більшовицькі „комісари“ дуже помиляються: коли німці остаточно заявили свої умови миру, всі побачили, що німецький „мир“—це значить приєднання силою до Германії Польщі, Литви та Курляндії, німецький контроль над усіма фабриками і заводами, та виплата німцям їх видатків по содержанию наших плінних салдатів (це замість контрибуцій). От чого бажають німці!

Такі вимоги поставило перед більшовицькими „комісарами“ німецьке правительство. В той же час виявилось, що нема ніякої надії на революцію в Германії. Навпаки, більшість німецької соціально-демократії зараз підтримує своє правительство А в німецькому правительстві саме зараз взяла перемогу воєнна партія, якої проводирем є кронпринц.

Побачивши все це, більшовики, як кажуть, „забили отбой“. Криленко закликає офіцерів, яких вигнали більшовицькі салдати, вернутися на свої посади і знову нашіти ті погони, що більшовики зривали (часто разом з головою!).

Разом з цим, Криленко проголосив „священну війну“ проти німецької буржуазії. Про цю ж війну казав і Ленін в одній з своїх промов.

Але всі ці заходи більшовицького уряду—яксь нісенітниця, що не злякає німецьких генералів.

Хто ж у нас піде воювати? Де наша армія? Її цілком знищили ті самі більшовики, що зараз закликають до „святої революційної боротьби!“ Де офіцери, де командіри? Їх повбивали та повиганяли з посад більшовицькі салдати!

Тепер є чутка, що переговори з німцями одсунуто ще на місяць, і що з цього вийде— невідомо.

Нехай же тепер більшовики згадають, що другі представники демократії давно вже все це передбачали, нехай те нещастя, яке переживає країна, буде на відповідальности більшовиків, що обіцяли таке, чого не можна виконати

—:—:—

Де гроші?

Вже пізньої осені, їхав я якось на пароході.

Людей величезний натовп, як скрізь тепер; усі поспішаються зайняти кращі місця, носять речі, бігають без толку. Чуть уривки розмов, регіт, пароходні гудки...

В другому класі щось неможливе. Позаймано не тільки усі лави а навіть скрізь по великій каюті, сидять прямо один коло другого, на чемоданах та пакунках.

Повітря густе, тяжке; ледві видно людські постаті через блакитну хмару тютюнового диму... За столом сидить вже не молодий комісіонер, єврей, і розмовляє „на сучасні теми“.

— Еге, он, всі кажуть, що мало дрібних грошей в обороті... А ви знаєте, де ці гроші подівались?

— Якось, ціми днями, поїхав я тут недалечко од Києва, на Полтавщині, купувати меду. Приїжджу до одного діда—пасішника. Дід кремезний, міцний, як той дуб. Ходить в великих чоботіх та холщових штаніх, як ходили в старі часи. Сторгував у нього 50 пудів меду по 60 карбованців, з умовою доставити мед у город, верстов за десять, дав 500 карб. завдатку. Ну, думаю, добре, буду я з медом (а я купував мед з доручення Київського Продовольчого Комітету).

Ось, через тиждень, іду знову до діда.

Ну що, кажу, діду, як діло з медом?

Вже доставили до городу?

Ні, відповідає дід—і не думаю доставляти.

Як же так, кажу: ви ж сторгувались! Може мало завдатку? Так я зараз можу дати всі гроші!

Гроші? каже дід.

А на якого біса міні ваші гроші?

От, вчора баба ходила в город, та не змогла чобіт купити, а ви міні кажете про гроші! Ось підждіть, я вам щось покажу.

Тут дід виходить з хати і через невеликий час приносить якийсь пакунок у грязній хустці; роз'язує хустку і висипає на стіл цілу купу папірових грошей.

Чого тут тільки не було!

І „керенки“, і царські „катеринки“, і білі п'ятисотенні, замітив я навіть кілька тисячних з малюнком покійниці Державної Думи. Так, на око, було там тисяч десять.

А дід перевертає гроші, та й каже: Ну, ось вам і гроші! Мало їх? А в мене ще єсть! Але, що ж я на них куплю? Тільки злодія доведеться берегтися! А медок, він їсти не просить, лежать собі спокійно, нікого не зачіпає... От і не хочу я міняти мого меду на ваші папірці! Нате вам завдаток!

Зав'язав свою хустку, тай пішов з хати.

Так от де діваються гроші!

І скільки є таких дідів, що держать тисячі по своїх хустках. А торговля, промисловість стають через брак розмінних грошей!

От, коли б хто втолкував оцім дідам, що не треба ховати грошей дома, що це їй небезпечно, і задержує цілком життя, що гроші для того й є на світі, щоб завше бути в обороті, постійно переходити од одного до другого, і що треба усі зайві гроші нести до банку, найкраще до свого, кооперативного. Так і безпечніше, бо гроші цілі будуть, та ще й даватимуть якийсь процент, і для других людей, для усього громадянства зручніше, бо не буде цього браку розмінних грошей, що іноді прямо не дає жити! Юрко.

З життя Народнього Самоуправління (земства).

Всеукраїнська місцева Центральна влада та народне самоуправління.

Тепер як раз розпочинають свою роботу волосні та повітові народні ради та управи нового, демократичного, складу.

Ці управи обрані на підставах загального, простого, рівного та таємного виборчого права; тому в склад як народніх управ, так і народніх рад увійшли справжні представники народу, які добре знають народне життя, народні потреби та бажання і більше, ніж хто небудь інший, мають змогу заспокоїти разхвилюване революцією народне море у нас на Україні.

А заспокоїти наш народ дуже потрібно. Уже давно час приступити до проведення у життя всіх зобутків революції, себ то пора цілком змінити весь склад народнього життя, як кажуть, змінити „соціальний устрій“ нашого народу. Це діло дуже важне, і воно не може не викликати багато непорозумінь. Через те в цьому ділі, в ділі повної зміни народнього життя, не можна покладатися лиш на відозви та розмови з селянами: тут потрібна *тверда місцева влада*. Але влада ця повинна бути близькою до народу, в своїй діяльності вона

мусить спиратися на місцеве населення, на його звички, його побут.

Нове наше народне самоуправління—губерніяльні, повітові та волосні народні ради та управи і є місцева народня влада, що повинна провести ті зміни в народньому житті (соціалні зміни), які принесла нам велика революція. Місцеве самоуправління—народня влада, яка повинна зміцнити селянство та припинити сучасне безладдя на селі.

Але на цьому не кончаються завдання нової місцевої народньої влади.

Річ у тому, що наша молода Українська Народня Республіка зможе вільно розвиватись на користь рідному народові тільки на основі *твердої центральної влади*. Тільки тверда влада, *примусове начало* дасть змогу послідовно провести у життя новий соціальний, громадський устрій. А центральна тверда влада може існувати тільки тоді, коли її коріння лежать глибоко в народі, в місцевому народньому самоуправлінні.

Отже завданням нашого нового народнього місцевого самоуправління є утворення центральної Всеукраїнської влади. Чим більший вплив на місцеве населення буде мати народне самоуправління, тим глибше в народ буде проводитись сама *ідея влади*, себ то тим більше серед народу буде укріплятися почуття *необхідності поважання влади*, а без цього почуття неможливе ніяке державне будівництво.

Ми бачимо, що діячі нашого нового народнього самоуправління мусять в своїй діяльності стояти на *державному ґрунті*, себ то покладати всі зусилля на зміцнення місцевої народньої влади, а через це—і зміцнення центральної Всеукраїнської влади. Тільки тоді, коли наша Україна буде мати народню владу, яка спиратиметься на реальну силу, край наш заспокоїться і почнеться *творча революційна робота*.

До цього часу на місцях не було того ґрунту, на який могла б спиратися наша центральна народня влада—Генеральний Секретаріат. Зараз ми вже маємо такий ґрунт—це нове місцеве народне самоуправління.

Отже робота нової місцевої народньої влади (самоуправління) повинна провести у широкі народні маси почуття *необхідності центральної влади*. Нове місцеве самоуправління повинно мати в своїх руках реальну силу, яка могла б *примусити* всіх громадян коритися Центральній Всеукраїнській Народній Владі. Для цього нове місцеве народне самоуправління, як волосне, так і повітове, і губерське, повинно робити під доглядом і при найближшій участі Центральної Влади—Генерального Секретаріату.

Тільки така спільна робота всіх громадських сил нашої народньої Республіки дасть змогу піти шляхом широкого

вільного розвитку політичного і економічного життя нашого народу.

Б. Доротиевич.

Про минуле.

В 1917 році минуло 53 роки, як в деяких губернях Російської держави було вперше введено земство. Завдання того земства було притягнути до порядкування народніми справами якомога більше представників місцевої людности. Звичайно, такі заходи уряду тих часів не можна гудити, бо вони цілком відповідали бажанням народу бути хазяїном в своїй хаті. Але сама по собі гарна думка, по переведенню її в життя, далеко ухилилась від своїх завдань. І саме через те, що такий порядок виривав владу з рук уряду, який складався виключно з панства. От воно і почало коїти всякі перешкоди земській справі, аби звести її на нівець. Зразу взяли вони за своє кепське, темне діло потихеньку та обережно: почали видавати різні циркуляри та таємні роз'яснення губернаторам і таким чином прикручували, з'язували земську роботу, та одсовували від земства людей, які були небажані урядові.

Далі осмілилися, стали нахабнішими і вже перестали соромитись чи боятись кого б там не було: почали робити не тільки таємні перешкоди, але прямо одверто виступили ворогами земства. Особливо „щиро“ почали працювати в цьому напрямку пани на прикінці 80-х років та з початку 90-х, коли було видано особливий закон про зміну старого „земського положення“ на нове, при якому селянство майже зовсім було відсунуто від порядкування земськими справами. Нове „земське положення“ значно зменшило представництво селянства в земстві, давши більшість панству. Крім того, представники селянства фактично не вибирались селянством, а призначались урядом, всякими земськими начальниками та мировими посередниками. Таким чином представники селянства в земстві були не більш як панські прихвостні, улюблені начальниками волосні старшини та писарі, або ж селянські глитаї. Звичайно, що при таких умовах панство було повним хазяїном земства і робило, що само знало, бо представники селянства були „слух'яні“, тримались завжди прислів'я: „скажи, враже, як пан каже“.

В таких губернях, як Київщина, Волинь, Поділля земство було заведено лиш в році 1904 і то не таке, як було скрізь, а „куце“, то б то там не було повітових земств, а тільки губерніяльні, гласні зовсім не вибирались навіть і панами, а призначались губернатором. Словом, в цьому земстві не було нічого спільного з тим земством, яке було в других губернях; се була тільки тінь від земства. З таким „куцим“ земством прожили Київщина, Волинь та Поділля аж до року 1910, коли йому трохи доточили хвоста, але все не до повної міри, як у других: „куце“ земство переробили в „столипинське“. З „столипинським“ земством сі губернії діждались і революції, не бачивши дійсного

земства. Тому тут більш, ніж в других місцях і зненавидили навіть саме слово „земство“, бо воно нагадувало селянству про панство, від якого воно бачило стільки неправди, стільки образ, стільки призирства...

Але яке не було кепське панське земство, все ж таки краще що небудь, ніж нічого. Бо ми бачимо на прикладах, що в тих країнах, де не було ніякого земства, навіть „куцого“, або „столипинського“, як Сибір, Кавказ, Польща то що, всі справи народного хазяйства поставлено значно гірше, ніж в земських губернях, бо там всім заправляв сам уряд, не допускаючи до справ місцевих громадських діячів. Уряд дбав тільки про те, як би більше з народу взяти, та яко мога менш йому дати. Тому в таких „не земських“ країнах а ні шкіл, ні лікарень, ні агрономичних та ветеринарних участків, а нічого, що було б корисно народу. Але там досить було всяких начальників великих та малих, які добре знали набивати собі кешені народнім добром.

В земських же губернях, особливо, в де яких, народня освіта була поставлена на більш менш високий рівень: заведено багато шкіл, як загально-освітних, так і спеціальних, як от хліборобські, садівницькі, пасішницькі, ремісничі то що. Земство по-де-куди багато дбало і про народне здоров'я, заводячи лікарів, фершалів, акушорок, будуючи гарні лікарні то що. Маючи на увазі, що селянство живе майже виключно хліборобством, земства заводили агрономів, котрі навчали селянство, як краще хазяїнувати, щоб мати більш прибутків від свого господарства. Повіті було поділено на окремі участки, в яких були агрономи, що вели показательні поля та участки, завідували случними пунктами, прокатними та зерноочистними станціями. Земствами ж заведено скрізь багато ветеринарних участків, де ветеринарні лікарі лікували худобу. Страхування селянських будівель від пожежі та худоби від падіжів земствами поставлено дуже добре, так що селянство мало змогу на случай нещастя від пожежі чи падіжу знов поновити своє хазяйство при грошовій допомозі земства. Земство ж дбало і про те, щоб шляхи скрізь були проїзdnі, воно їх рівняло, розкопувало, підсипало, брукувало, будувало мости то що. Воно заводило пошту, держало кінську гоньбу то що. Словом, земство що рік ширше і ширше в своїй діяльності обхоплювало життя та потреби народні і по мірі сил та змоги задовольняло їх.

Ніде правди діти, багато де чого робилося і негаразд, невдало, недотепно. Траплялись, часом, земські діячі і не дуже чесні, і не дуже працьовиті. Бували такі випадки, що шляхи брукувались не ті, які потрібні для селянства, а ті, що ведуть до маєтку земського діяча; бувало й так, що і готовенькі грошки помилково клались у власну кишеню замість земської скарбниці...

Та чого на світі не буває. Тепер нікого та й нічим не здивуєш. Всі люди, як люди: шахраї є однаково як серед панства, так і серед селянства, бо всі одним миром мазані. Ніде нема такої рівні, як у бані або в острозі: там всі голі, а там всі сірі—де грап, де селянин, не розбереш, всі однакові...

Скрізь є й чесні і безчесні... Тому не будемо огулом гудити все те, що зроблено старим земством.

Що зроблено добре, на користь народів, за те скажемо широко спасибі, а що—кепсько, вилаємо, щоб винуватцям-гикнулось...

Коли почалася війна, земству довелося переживати дуже скрутні часи. Одно те, що одна за другою мобілізації виривали від селянства робочі сили, а через те селянське хазяйство вийшло з рівноваги. Земські податки вносились що далі все гірше та гірше. Земство що день все більш нуждалось в грошів, а здобути було ні-відкіля. Видатки ж земські не зменшувались, а навпаки збільшувались. Життя ставало дорожчим, на ті кошти, які земство платило своїм служачим, не стало змоги жити—потрібно було підвищити плату. Там без ремонту почала обвалюватися школа, лікарня... Там призвали в військо лікарів, ветеринарів, вчителів... Замінити ніким, бо лишилися тільки старі, або каліки... Чим далі, то все гірше. А роботи не зменшується, а навіть збільшується, особливо, в губернях прифронтових. Все життя пристосовується до потреб війни... Таким чином потроху та помалу все налагоджене на протязі багатьох років земське життя руйнується, припиняється. Що час, все стає скрутніше. Далі, здається, і йти вже нікуди.

От які кепські наслідки лишила земству війна. Таке то зруйноване хазяйство мусить передати з рук на руки старе панське земство новому, народньому.

Багато невтомної, невсипущої праці вимагає земська справа у всіх нових робітників!..

Маємо певну надію, що нові, свіжі сили народніх представників вживуть всіх заходів до того, щоб налагодити земське життя і знов пустити його в ход на користь народів. Маємо надію, що у нових земських діячів хватить і сили і хисту провадити свою корисну, але й важку працю. Призвані до творчої праці, вони стануть зразу на певний ґрунт і напружать всі свої сили, щоб зберегти народне добро, не допустити до руїни народного хазяйства, куди вкладено силу народніх коштів і народньої праці.

Ми глибоко віримо в те, що все, розпочате старим земством, не тільки не буде рушитись, а, навпаки, поширюватиметься та поліпшуватиметься. Що ж до коштів, то кошти повинні знайтись: не для кого ж все потрібно, як для самих себе. А хто ж собі ворог?!

А ну-мо ж до праці! Помагай біг на все добре!

Ф. Зайко-Заїкин.

Скрутне становище Народніх Рад.

Тихо й непомітно проходила на Україні надзвичайно важна й велика реформа місцевого самоврядування, бо на органи самоврядування лягала тяжка робота—утворити підвалини народного добробуту та невпинною працею поліпшити народне господарство. До нової роботи прийшли нові люди, обрані всенароднім таємним голосуван-

ням; вони мали щире бажання віддати всі свої сили на користь рідного краю.

Але тяжкі перешкоди зустріли Народні Ради в їх творчій ко-рисній роботі.

В тяжкому стані опинились новозасновані Волосні Народні Ради, які мусили братись до цілком нової роботи без досвіду, без досвідче-них робітників, що могли б непохитно вести по певній дорозі справу будування Народнього Господарства. Склад Народніх Рад, в які на Київщині увійшли всі живі сили села, найкращі його люде, давав надію, що при інших умовах Народні Ради могли б принести багато користі.

Тепер же, коли наслідок війни—руїна торкнулась своєю рукою і Народнього Господарства, Волосні Нар. Ради не змогли і не змо-жуть виконати всієї роботи, за яку вони взялися. Немає коштів, бо населення дуже неохоче платить податки, немає людей-робітників, немає досвіду.

Тому в таких умовах Волосні Народні Ради не могли виконувати своєї нормальної роботи: в складених по де-яких волостях обрахун-ках Волосних Рад на новий 1918 рік немає того, чого можна було б сподіватись в інші часи і в інших обставинах від волосних органів самоврядування.

Всі видатки Волосної Ради ідуть головню на удержання Управи, секретаря та діловода, а на задоволення потреб населення не вистар-чає коштів. Отже Народні Ради можуть залишитись і надалі далекими від народу, бюрократичними організаціями, які, як і старі Волосні Управи з писарями та хабарями, будуть в очах населення зайвим ярмом на шні селянина.

Не в кращому стані перебувають Повітові Народні Ради. Але фінансовий кризіс їх почався ще в 1917 році, коли збільшення до-рожнечі потягнуло за собою зміну обрахунку 1917 року.

Видатки збільшились, а джерел нових прибутків Народні Ради не мають. Тому повітові Народні Управи звернулись до старих джерел прибутків, а саме—до оподаткування нерухомого майна, в першу чергу земель та лісів, бо більшість Народніх Рад не мала до цього часу інших, більш значних джерел (предприємств, фабрик, заводів). Збільшуючи оподаткування на нерухоме майно, повітові Ради стали на непевний шлях, бо і за минулий рік більшість дрібних власників не внесла податків. З другого боку, і податки на землю та ліси збіль-шилися в 1917 році дуже багато (напр. в Канівському повіті до 20 карб. на десятину землі, в Радомиському з 42 коп. до 5 карб. в Липовецькому пов. з 30 коп. до 12 карб.) і населення не змогло ви-платити таких великих податків.

Це зрозуміли самі Народні Управи і всі сили прикладають до того, аби відшукати нові джерела прибутків, щоб зменшити оподат-кування на землю (попудний збор, збільшення % подоходного по-датку).

Критичне становище переживають Народні Ради. Народне госпо-дарство—здобуток праці минулих часів—в небезпеці. Страшна куль-турна руїна ожеде нас з кризісом Народніх Рад. Тому треба прикласти героїчні зусилля, треба найти нові шляхи, щоб вийти з того скрут-ного становища, в якому опинились Народні Ради.

Тільки при свідомому відношенню населення до праці Народніх Рад, тільки при зміні всієї фінансової політики органів місцевого самоврядування—можливо спасти народне господарство та народній добробут від руїни та безладдя, від страшних наслідків війни.

О. Попович

Хроніка земського життя.

Український Народний (Земський) Союз.

Київська Губерська Народня Управа взяла на себе, в тісному порозумінню з Генеральним Секретаріатом, ініціативу в організації Українського Народнього (Земського) Союзу. Події останнього часу вимагають, аби до організації Союзу було приступлено яко мога швидче, бо, напр., в зв'язку з демобілізацією встає питання про пере-дачу Українському Союзу мільйонного майна, яке належить Всеро-сійському Земському Союзу і знаходиться тепер на Українському фронті.

Крім того, до Українського Народнього Союзу перейдуть ті великі майстерні, фабрики та заводи, які раніш працювали для війни, по-стачаючи армії ремінь, чоботи, мило, вози і т. д., а тепер зможуть обслуговувати населення України.

Бюро для земської реформи розіслало вже в цій справі відозву до Народніх Рад України, в якій закликає Народні Управи приєдна-тися до Союзу і винести відповідну постанову, аби можна було в близшому часі скликати Установче Зібрання Укр. Народнього Союзу.

Нарада представників Народніх Управ.

29—30 грудня відбулася нарада членів та голов Повітових та Губерської Народніх Управ Київщини в справі поліпшення тяжкого матеріального становища Народніх Рад.

Нарада ухвалила прохати Генеральний Секретаріат повертати частину видатків Народніх Управ, напр., в шкільній справі на удер-жання вчительського персоналу. Генер. Секретаріат, на думку наради, буде повертати по 1900 карб. на кожен шкільний комплект.

Крім того, щоб зменшити оподаткування на землю, нарада ви-знала необхідним ввести низку інших податків (попудний збор і т. д.), що доручено розробити спеціальній комісії з представників Генер. Секретаріату та Народніх Управ.

Представники Народніх Управ зазначали, що тільки допомога Генер. Секретаріату та введення нових податків дасть можливість Народнім Радам не припиняти своєї роботи в 1918 році. Відсутність же вільних коштів в касах Народніх Управ примушує їх прохати Секретарство про видачу позики в розмірі мільйона карб. кожному повіту та 8 мільйонів карб. Губерській Управі.

Сільське господарство.

Земська агрономична організація.

Майбутня земська реформа має значно збільшити земельні запаси, які підуть в користування селянства. Певно, що не тільки збільшиться площа селянського землекористування, але повинно також збільшитись і робітників, селянського працювати коло землі. Багато тих, що за часів старого ладу були примушені малоземеллем кинути рідну країну та мандрувати в далекий Сібір, навіть Америку, або пішли працювати робітниками скрізь по фабриках та заводах, зараз повернуться до рідної оселі і, збільшивши попит на землю, тим зменшать земельні запаси. Не дати землі тим, хто тільки і мріяв увесь свій вік про землю, кого лиха година загнала далеко від рідного краю, хто хоче працювати коло землі, політої потом та кров'ю дідів своїх, було б великою несправедливістю і викликало б небажаний заколот серед селянства, пошкодило б тільки тій творчій праці, будуванию нового життя, яка повинна настати з проведенням в життя земельної реформи. Тому неодмінно треба вжити всіх заходів до того, щоб рівновага народного хазяйства не була порушена, щоб не допустити зменшення продуктів хазяйства, які завжди поступали на продаж. Треба дбати про те, щоб якомога підвищити доходність селянського хазяйства, підвищити взагалі хліборобську культуру, розвинути селянські промисли на Україні. Старі земства працювали в цьому напрямку може не досить добре, допускали багато хиб, але все ж таки ними зроблено багато і сказати, що праця старого земства не лишала після себе добрих наслідків, — було б цілком неправдиво.

Старими земствами закладено багато досвідних станцій та полів, заведено агрономичну організацію. Нам же добре відомо, що в багатьох місцях на Україні агрономична допомога селянству поставлена досить гарно, що агрономи там працювали серед селянства з великим успіхом і селянство там ставилось до агрономів дуже прихильно. Звичайно, агрономи, як і всі люди, не однакові: один всі свої сили, все своє життя покладає на те, щоб бути користним народові; такого агронома люблять і поважають на селі, кожному його слову вірять; такого агронома знають по всіх закутках його участка. Але в ріді не без виродків, трапляються й такі, що дивляться на свою посаду тільки з боку годівлі; мовляв, аби жалування платили, а праці не питають. Такими ділачам, звичайно, не місце серед громадських агрономів. При новому земстві вони й самі зрозуміють, що їм треба кудись рушатись. Такі випадки дуже рідкі, але страшно шкодливі, бо в таких місцях людність обурюється взагалі проти агрономів, думаючи, що всі вони одним миром мазані. Громадський діяч, якої б то не було спеціальності, чи то агроном, чи то лікар, чи вчитель, коли він не виконує своїх обов'язків, повинен сам знати честь і піти з громадської посади сам, а не чекати, поки його попросять піти геть. Тому не слід по ганебній поведінці поодиноких осіб робити заключення, що всі однакові і через те вороже до їх ставитись. Наш громадський обов'язок підтримати і розвинути все те, що користе народові, що має довести його до кращої будучини, що має дати йому добробут. Агрономична організація є іменно та організація, яка в часи нового життя повинна як найбільш ширитись та роз-

гортатись, вона повинна придбати у селянства найбільшу прихильність. Агроном повинен бути найщирішим другом селянства, він всі свої сили, все своє знання повинен покласти на те, щоб допомогти здобути селянству як найбільш користі від свого господарства.

Звичайно, коли агрономів буде 2—3 на повіт, то їм не під силу буде справитись з тією величезною працею, яка настане для їх з проведенням в життя земельної реформи.

Треба, щоб кожна волость мала свого окремого агронома, тільки тоді агрономи матимуть змогу виконати свої важкі обов'язки допомогти селянству. Волосний агрономичний участок повинен бути улаштований так, щоб при йому неодмінно був невеличкий клань землі, рівний по розміру майбутньому селянському землекористуванню трудовому господарству.

На сьому участку повинно бути з'організовано зразкове селянське господарство відповідно місцевим умовам. Таке господарство повинно керуватись волосним агрономом і бути зразком для всієї людності волости, як саме треба хазяїнувати, щоб мати як найбільш користі від свого господарства.

В яку саме форму має вилитись таке зразкове господарство, зараз сього питання піднімати не будемо, бо не можна дати загального плану для всієї України: для кожної місцевості повинен вироблятися агрономами при живій участі місцевого селянства окремий план.

Крім ведення хазяйства в зразковому господарстві, волосний агроном повинен приймати живу участь в житті волосної управи, у всіх кооперативах волости. Словом, агроном, то є цілком громадська людина, яка віддає всі свої сили та знання на службу селянству та його інтересам. До його звертається вся людність волости по всіх справах, що торкаються сільського господарства та кооперації. Коли в волости розвинена більш менш яка окрема галузь сільського господарства, як наприклад садівництво та городництво, пасішництво чи молочарство, волосний агроном має собі помішниками відповідних спеціалістів, як садівник, пасішник, молочар то-що.

Діяльністю волосних агрономів в повіті керує повітовий агроном, на підставі постанов повітової агрономичної наради, яка складається з усіх волосних агрономів та спеціалістів, повітового агронома з його помішниками, представників волосних та повітових земських управ та кооперативних організацій повіту. Посада повітового агронома повинна бути виборна; його вибірає повітова агрономична рада з кандидатів, які будуть виставлені волосними агрономами. Таким чином повітовий агроном є старший між рівними, але з більшим практичним досвідом. Він не є якимсь начальством, а такий же товариш агроном, як і інші. Що до губерніяльної агрономичної організації, то вона складається з губерніяльного агронома з помішниками та спеціалістами по різних галузях сільського господарства та губерніяльної агрономичної наради, в склад якої входять всі повітові агрономи, представники від волосної агрономичної організації, повітових земських управ, кооперативних організацій губернії та представник генерального секретарства земельних справ. Посада губерніяльного агронома теж виборна; його вибірає губерніяльна агрономична рада з кандидатів, виставлених повітовими агрономами.

Ось, коротенько і вся схема агрономичної організації, яка визнана бажаною на Україні першим Всеукраїнським агрономично-економічним з'їздом 22—26 жовтня. Зараз саме настають часи чергових земських зборів нового народного земства і певно питання про агрономичну допомогу буде скрізь піднято більш менш широко. Як будуть ставитись до цього питання нові гласні, нам поки що невідомо, але ми певні в тім, що багато буде всяких суперечок з приводу цього: буде багато і друзів і ворогів агрономії, гляючи по тому, наскільки селянство було раніш ознайомлене з діяльністю агрономів і які саме агрономи працювали в їх місцевості. Певно, що буде не мало й таких гласних, що готові будуть знищити агрономію через те тільки, що вона заведена старим панським земством.

Але яких би суперечок не викликало се питання, ми певні в тому, що обміркувавши його з усіх боків, народні представники будуть обережні в своїх постановах і будуть керуватись головним чинном тільки корастю людности, а не чим иншим і агрономична допомога селянству не тільки не буде зменшена, а навіть поширяться.

Звичайно, краще було б, коли б агрономичну організацію держало на свої кошти повітове земство, а не волосні, котрим в перші часи їх існування буде трудно справитись з усією величезною працею, яка випаде на їх долю. Хоч праця повітових земств буде далеко ширша, але ж вони матимуть і більші сили виконати ту працю, ніж волосні земства. **Ф. Зайко-Заїкин.**

У всякому селі повинна бути молочарня.

Тепер всім вже відомо, що таке кооперація, що вона робить, до чого веде людей і яка од неї користь, так що писати про неї вже не доводиться, бо за останніх два роки люди її добре зрозуміли, краще сказати, мусіли зрозуміти. Багато є тепер різноманітних кооперативів, але найбільше споживчих, бо без інших річей обійтись як небудь можна, але без харчів—ніяк. І само собою розуміється, що їх повинно бути ще більше. Серед тих кооперативів є й молочарні, але таких молочарських кооперативів у нас дуже і дуже мало, не дивлячись на те, що худоби є досить багато і худоби навіть доброї до молока. І от невідомо, чого наші села і містечка не одкривають своїх молочарень?

На те є багато причин, але одна найбільше цікава—боятися взятись за цю роботу. Може воно в інших місцях не так, але де мені приходилось працювати (на Волині, в Минську), то там люди бояться мати діло з машинами, з сепараторами, маслоробками та иншими необхідними машинами до того діла. Ті всі машини дуже просто зроблені, всім до послуги присвячені і не дуже хитрі: одного треба—бажання, а буде все. Тепер молочарський кооператив має такий успіх, якого ніякий инший не може мати. Молоко щодня дороге, сир і масла то й дістати по городах не можна навіть, за дуже високу ціну. Це все показує, що нам тепер необхідно мати молочарні, бо вони тільки зменшать ціну на молочні продукти.

Цього року весною молоко мало ціну у Києві—16 к. шклянка, а за городом, по селах—8 к., і це вже лічилось за високу ціну; тепер у Києві, а може і по інших городах, ціна—50 к. шклянка, а на селах в половині дешевше.

Крім того, на селі молоко свіже, жирне, а у городі гісне, збіране, та ще розведене водою, підсмачене борошном і вдвоє дорожше. В городі мають за його тройну плату: перш за все одсгожують, зливають вершки, які продаються дуже дорого, далі розводять молоко ще водою, щоб мати більше, і таким робом беруть гроші за молоко, за воду і за вершки.

Город, не маючи харчів, все це їсть і мусить їсти, доки кращого немає. А краще він матиме тоді, коли у всякому селі будуть кооперативи і молочарні; тоді всяке село буде вдвоє дорожше продавати своє гарне молоко, масло і сир і не нарікатиме, що нікому молока за добру ціну продати.

Тепер не той час, щоб ще над чимсь думати, та ще над таким, над чим думати не варто, а треба організуватись і робити, бо тільки організація та праця і спільна робота дадуть нам те, чого добились инші народи з молочарством.

Нам тепер ніхто не перешкодить, і тепер треба робити безупинно; а роботи є досить.

Одкрити молочарню у всякому селі—це наш обов'язок, бо корів у селі є чимало, папі теж; молоко корови дають і далі даватимуть, коли їх будуть пильнувати як слід. Тільки треба одного: зібратись, вибрати охочих до праці, купити сепаратора і робити масло, а хоч свіжм молоком продавати, в город возячи його. В городі молоко братимуть на-розхват.

Молочарні закладати треба тепер, зараз, не гаючи часу; далі у нас сепараторів добрих не буде, доки не закінчиться війна, бо їх у Росії не роблять, а коли роблять, то поганої марки. Треба постаратись заховати ті, які ще є, бо вони з-за кордону і гарні. Треба хапатись, через те що далі вони подорожшають і їх розберуть инші народи.

За порадами, що до заснування кооперативної молочарні, треба звертатись до Київського Губерн. Земства у агрономичний відділ. Там завше розкажуть і порадять, де купити ту чи иншу машину і як закласти молочарню.

Ол. Сачківська.

Видає Київська Губерська Народня Управа. Редагує Комітет.

За редакцію відповідають: { Член Губ. Управи
П. Пожарський.
Завід. Редакцією
Б. Дорошківич.

Од Редакції.

Доводимо до відомости наших читачів, що дурно разсилатимуться лиш 2 перших числа „Народньої Справи“.

Тих, хто хоче одержувати „Народню Справу“ і на далі, просимо негайно надислати до Редакції, Київ, Володимирська 33, передплату за 4 місяці 1918 р.— 4 карбов.

Про дальшу передплату буде оголошено окремо.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1918 РІК

НА ТИЖНЕВИК

„Б О Р О Т Ъ Б А“

ОРГАН ЦЕНТРАЛЬНОГО КОМІТЕТУ У. П. С.-Р.

ЦІНА на місяць 1 карб. 20 коп. на 3 місяці 3 карбов. Згідно з постановою Центрального Комітету від 11 грудня, кожна організація мусить обов'язково передплачувати не менше 10 примірників.

Незабаром вийдуть: **МЕТЕЛИК № 2: „БОЛЬШЕВИЦЬКА ХВИЛЯ“**; М. Шр.: **„ШЛЯХИ ДО ФЕДЕРАЦІЇ“**.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА НА 1918 РІК

НА ЩОДЕННУ

„РОБІТНИЧУ ГАЗЕТУ“

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ОРГАН

УКРАЇНСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОЇ РОБІТНИЧОЇ ПАРТІЇ.

„Робітнича Газета“ єдина на цілу Україну щоденна пролетарська соціально-демократична часопись, яку мусить передплачувати й читати увесь працюючий люд України!

Через робітничу пресу здобуваємо нашу пролетарську, соціалістичну свідомість, нашу силу, наше визволення!

Тож кличемо до активної, горячої піддержки „Робітничої Газети“! Передплачуйте самі, заохочуйте до передплати інших, ширьте газету серед робітників, військових і селян!

Тільки при дружній, товариській допомозі всього працюючого народу України, „Робітнича Газета“ зможе існувати й сміло, правдиво й непохитно боронити інтереси трудящих мас!

Отже закликаємо вас, товариші, з нового 1918 року до як найчисленнішої передплати на „Робітничу Газету“.

З огляду на все зростаючі ціни на папер, друк, експедицію й т. ин., редакція оголошує передплату тільки місячну.

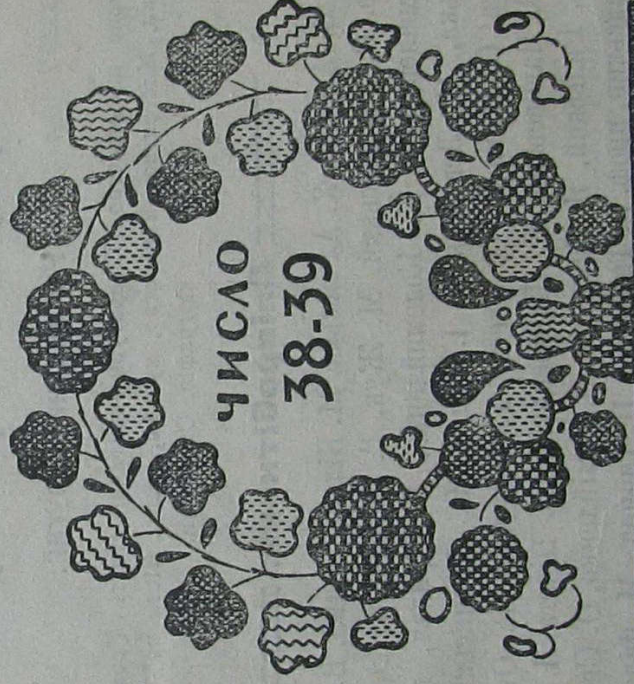
На один місяць 5—карбованців.

Адреса редакції і контори: Київ, Михайловський пр. 35, кв. 1. Тел. 65—10.

НАРОДНЯ СПРАВА

РІК
1918

Субота 5 Жовтня (Окт.)

Що є в цьому числі:

Ф. Зайно-Зайни.—Борис Костянтинович Дорошкевич.
С. Яворенко.—Про нові земські вибори.
Євген Сисоєнко.—Де живуть Українці та скільки їх?
Гр. Гетьманець.—Хіба краще буде, коли Кратна одділиться?
І. Сквирицький.—На селі.
Сільське господарство та кооперація.
М. Гродзіньський.—Бережіть свої садки.
Ф. Зайно-Зайни.—Про ґрунти.

Ів. Прихоженко.—Кооперативні нарисы.
А. Скороходько.—Кооперативне (товариське) страхування скоту.
З життя Народніх Самоврядувань.
Н. Григорієв.—Освітні заходи й завдання Народнього Самоврядування на Київщині.
Юридичний відділ.
Хроніка Земського життя.
Всякі звістки.
Дописи.

Адреса редакції.

Київ, В.-Володимирська, № 33, Губерська Народня (Земська) Управа
Телефон № 19-95.

Приймається передплата на 1918 р. на журнал

„ШЛЯХ“

Орган незалежної думки

місящик літератури, мистецтва і громадського життя.

Рік видання другий.

Програм: Красне письменство. Літературно-критичні статті. Громадсько-політичні статті. Характеристики. Мистецтво—малювання, музика, театр. Вісти про українське життя. Бібліографія. Оповідки.

Співробітники:

О. Агієнко, В. Алешко, Х. Алчевська, М. Білишевський, В. Верховинець, М. Вороний, проф. О. Грушевський, М. Жук, Г. Журба, В. Заклинський, И. Зоранчук, О. Ковалевський, Х. Коломийченко, С. Крилач, проф. А. Кримський, А. Кудрицька, М. Левитський, І. Ліпа, В. Липинський, Х. Майстеренко, Я. Мамонтов, О. Назарук, О. Олесь, Т. Осадчий, В. Отамановський, В. Пачовський, В. Пачовський, Б. Підгорецький, В. Пічета, І. Прихоженко, В. Різвиченко, М. Рильський, Я. Савченко, В. Самійленко, О. Святогор, О. Слісаренко, В. Тарноградський, проф. Є. Тимченко, П. Тичина, М. Філянський, Г. Хоткевич, М. Чернявський, Г. Чупринка, С. Шелухин, М. Янчук та інші.

Передплата—в конторі редакції: Київ. Маріїнсько-Благовіщенська, 123 п. 20. Вартість: річно—20 карб., $\frac{1}{2}$ р.—10 карб., $\frac{1}{4}$ р.—5 карб. Тел. 50-59

Редактор-видавець Хведір Коломійченко.

Народня Справа.

Громадський, економічний, літературний, сільсько-господарський та кооперативний тижневик.

Редакція прохає авторів писати чітко, на одному боці листа. Рукописи не повертаються. Рукописи без пометки „плати“ редакція вважатиме безплатними.	Плата за оповістки:
1 сторінка	40 карб.
$\frac{1}{2}$ „	20 „
$\frac{1}{4}$ „	10 „

Читайте наше и як ы, і як и, є як йе, є як э, ьо як ъ.

Борис Костянтинович Дорошкевич.

19-го вересня о 8-й годині ранку помер Борис Костянтинович Дорошкевич.

Не хочеться вірити, що його вже більш не має серед нас... Але мусимо вірити і скоритись перед тяжкою дійсністю!..

Немає гарного любого товариша, немає талановитого літератора, немає енергійного громадського діяча...

Це величезна втрата не тільки для нас, які близько знали Б. К., але і для всієї України, в якій ще так мало інтелігентних сил, справжніх безкористних робітників на народній ниві.

Борис Костянтинович всю душу свою вкладав в справу позапартійної народньої освіти: він був великий знавець цієї справи, його статті по цих питаннях дихали глибокою любов'ю до народу, вірою та надією на кращу будучину українського народу.

Він увесь час мріяв про заснування великої щоденної дійсно-Народньої Української Газети, турбувався про поширення видвицтва популярних книжок по хліборобству та близьким до його наукам, складав книжки і сам, допомагав порадами і другим. Ця людина, увесь час кипіла бажанням зробити як найбільш добра для народу, не мов би почувала, що їй не довго доведеться жити на білому світі. „Народню Справу“ він кохав, як свою дитину, він вкладав в неї всю свою душу.

Скільки разів його закликали на інші посади, що давали йому більше матеріальне забезпечення, але він завжди казав: „А як же буде без мене „Народня Справа?“ І лишався на своєму посту. Борис

Костянтинович був дійсно громадською людиною, живою, відгучливою на все краще і підштовхував, підтримував на це й інших...

Спи ж, дорогий товаришу, нехай тобі земля пером.

Твій дух завжди буде між нас, підбадьорюватиме і направлятиме нас іти непохитно по старому і новому шляху.

* * *

Б. К. народився в 1881 році 27 вересня в м. Переяславі на Полтавщині.

Загальну освіту одержав в Московському Кодетському Корпусі, який скінчив в році 1900.

В тому ж році вступив до Московського Сільсько-Господарського Інституту, який скінчив в 1904 році з дипломом першого розряду.

В році 1905 був повітовим агрономом в Золотоношському повіті на Полтавщині і одночасно ж був секретарем Золотоношського сільсько-господарського т-ва.

В роках 1906—1907 був вчителем рослинництва в Уманській середній сільсько-господарській школі.

Починаючи з 1908 року і до 1915 року був вчителем в Петрограді в чотирьохкласових мійських школах, хлоп'ячих та дівчачих гімназіях, Гатчинській Вчительській Семинарії, де навчав фізики, географії та сільському господарству.

Одночасно і сам прослухав повний курс природознавства та географії в Педагогічній Академії, а також працював як лектор по сільсько-господарських науках при Петроградському Сільсько-Господарському музеї.

На протязі п'яти років працював як лектор в різних військових частинах Петроградської військової округи, а в часи війни вів читанки по лазаретах.

Був лектором при Петроградському т-ві Народніх Університетів, при Центральному та Північному сільсько-господарських т-вах.

З року 1915 по 1916 був помішником Тверського губерніяльного земського агронома, де брав участь в читанках для народу, курсах по сільському господарству та організації народніх домів. Одночасно був редактором щомісячного земського журналу „Сельско-Хозяйственный Листок Тверского Губернского Земства“.

З року 1916 і по час смерті був фактичним редактором зпочатку „Київської Земської Газети“, а потім і „Народньої Справи“.

Б. К. брав живу участь в багатьох журналах та часописах, де містив свої завжди цікаві статті, як на спеціальні, так і на загальногромадські теми.

Крім того Б. К. написані такі книги: „Естествознание в Школьной практикѣ 1916 р. Петр. изд. Карабасникова; „Сельско-Хозяйственное животное, его строение и жизнь“ Петр. 1915 г. изд. Деврієна; „Начала химии для земледельца“, Петр. 1913 г., изд. Деврієна.

Останню з цих книжок Б. К. переклав на українську мову, і видало її в цьому році в Києві т-во „Криниця“.

Останніми днями Б. К. почав перекладати книжку „С.-Х. Животное“, думав видавати популярну брошуру „Великий Господарь“ (про сонце), але дочасна смерть не дала скінчити праці.

Цього коротенького огляду життя та праці Б. К. досить, щоб уявити собі образ людини, яка увесь свій недовгий вік кипіла життям духу, змагалась зробити як найбільше на користь народньої освіти.

Не превеликий жаль це дороге життя так несподівано погасло, не дало змоги використати увесь запас творчих сил.

Певно, колиб Б. К. прожив довше, то спеціальна сільсько-господарська література була б значно збагачена, бо у його було завжди багато всяких планів та амірів, які він в більшості умів виконувати, доводити до кінця.

Завчасна смерть Б. К. є велика втрата не тільки для тих, хто близько знав його, але і для всього українського громадянства, для всієї України, яка згубила одного з щиріших своїх синів.

Ф. Зайко-Зайкин.

Про нові земські вибори.

18-го Вересня ц. р. Радою Міністрів ухвалено закон „про переведення виборів губерніяльних та повітових земських гласних“.

Перша стаття цього закону каже: „Постанову російського тимчасового уряду від 21-го травня 1917 року про переведення губерніяльних та повітових земських гласних з докладеними до неї тимчасовими правилами про переведення названих виборів скасувати“.

Стаття друга—„Ухвалити прикладені до цього правила про переведення виборів губерніяльних і повітових земських гласних“.

Примітка. Закон цей тимчасово не поширюється на губернії Холмську та Гродненську“.

Ці перші дві статті закону в корінь підікли нове демократичне земство, обране на підставі загального, прямого, рівного і таємного голосування. Знов повернуто на старий лад, знов всі виборці поділені на курії (розряди): заможних (переважно панство та купецтво), середніх (дрібних панків, купців та багатеньких селян) і третя курія—то решта селянства. Звичайно, як би не поділялись виборці, але коли б цим поділом не порушувались права більшості населення, коли б цим поділом не порушувались навіть тім, що вибори селянства, можна було й задовольнитись тим, що вибори будуть не загальні. Величезна неправда цього закону лежить в тому, що кожна курія обирає однакову кількість гласних. Для приклада скажемо так: Одеський повіт має обрати разом по трьох куріях

60 гласних, себ то 20 гласних від панства (заможної людности), 20 гласних від середньої заможности і 20 гласних від селянства. Зразу воно здається буцим то і гаразд: всі однаково задоволені, нікого не образили. Але це тільки так здається. А справді воно трохи не так. Коли взяти на увагу кількість заможної людности, середнього достатку і біднішого селянства, то побачимо, що їх далеко не рівно. Людности першої курії в повіті будуть сотні, другої курії тисячі, а третьої десятки тисяч. От і виходить, що і сотня, і тисяча і десять тисяч людности через те тільки, що має не однаковий достаток, має не однаково своїх представників серед гласних. Перша курія, коли взяти загальну її кількість, відносно другої курії має більше своїх представників в багато разів; так само друга курія переважає третю. Коли б в нашому розпорядженні були виборчі списки, тоді на підставі певних цифр ми мали б змогу доказати це ще ясніш, але на жаль мусимо поки що зупинитися на цьому доказі.

Виходить так, що селянство, якого значна більшість серед усього населення повіту, має тільки одну третину всіх гласних (в нашому прикладі Одеського повіту—20 гласних з 60-ти), тоді як незначна меншість має те ж одну третину. Звичайно, що при таких умовах інтереси селянства будуть захищатись в меншій мірі, ніж інтереси інших курій.

Як же допомогти цьому, як запобігти цій кривді?

Не вже ж таки так опустити руки, сісти та й плакаться на свою тяжку долю, що ось ми мали волю, мали змогу бути хазяїнами в своїй хаті, а тут знов те ж, що було раніш?.. Це вже останнє діло, коли людина опускає руки і починає скіглити на всі гласи, що її з'обидили, що у неї щось то відібрали, що їй чогось то не додали... Так роблять тільки слабкі, безсилі люди, які чекають завжди того, що хтось то про їх мусить піклуватись, хтось то мусить дбати про їх кращу долю.

Але звичайні здорові люди ніколи не покладають надії на других і дбають самі про себе, самі кують своє життя.

Так і тут. Забудьмо на який час про те, що новий закон про земські вибори нас вповні не задовольняє і пам'ятаймо кріпко лише одно, що зараз не в нашій волі змінити його на кращий.

Поки що нам лишається одне—провести ці вибори так, щоб вони були як найкорисніші для селянства.

Як же це зробити?

А ось як. До виборів залишилось ще чи мало часу, тому ще можна до їх гарненько підготуватись.

Не варто тратити даремно часу. Треба гуртуватись, обговорювати докладніше цю справу, намічати кандидатів у гласні. Бо, як кажуть, не тоді собак годувати, як їти полювати. Треба бути готовими до виборів заздалегідь.

Що ж ми мусимо вимагати від кандидата в гласні?

А не багато. Він мусить бути людиною безумовно чесною, порядною, розумною, добре грамотною, щоб мав змогу розібратись в тій складній справі, яка зветься земським хазяйством. Треба, щоб такий кандидат твердо одстоював на земських зборах інтереси селянства, щоб непохитно стояв на цьому ґрунті і не передався часом у ворожий народів табір.

Щоб не зробити хибки при виборі гласних, треба обірати тільки тих людей, яких добре знаємо з усіх боків, яким можна довіратись, що вони не зрадять, які будуть дійсно дбати про народні інтереси.

Те не важливо, хто саме буде той, кого селяне зхотіли б вибрати гласним—чи свій брат селянин, чи хто инший, аби на його можна б тільки було покладати надію, як на чесну, придну людину.

Певно перед виборами багато знайдеться охотників їти в гласні, не мало буде самохвалів, які вихвалитимуть себе з усіх боків та обіцятимуть бути оборонцями народних прав, народних інтересів.

Але треба сказати правду, не завжди бувають кращими ті, що сами себе хвалять, що красномовно розмовляють. Кращий той, кого люди хвалять, кого знають як гарного та чесного громадського робітника. У селянства зараз багато є таких людей серед місцевих же селян-кооператорів.

Бо не даром же люди кажуть, що кооперація-то є школа для громадських діячів. До цих то кооперативних діячів і слід завчасу приглядатись, з їх і слід вербувати земських гласних.

На вибори слід являти по змозі всім, кого буде занесено в списки, бо коли прибуде на вибори мало виборців, то по новому закону їх можуть додати з другої курії і таким чином зменшити і без того малу силу селянства.

На загальних земських зборах неодмінно треба гуртуватись не тільки одному селянству, але закликати до свого гурту і кращих діячів з других курій, бо тільки в такому разі можна буде мати свою більшість на земських зборах.

Мати ж свою більшість необхідно, бо тільки тоді і можливо обстоювати свої народні інтереси.

Треба добиватись на виборах того, щоб управа складалась з прихильників народу, а не його ворогів, бо вороги дбатимуть певно тільки на свою користь, а не на користь народу.

В „Народній Справі“ багато вже писалося про земство, його завдання, обсяг його роботи то що, а тому ми довго на цьому спинатись не будемо.

Нагадаємо тільки те, що земське хазяйство охоплює собою все народне життя: воно дбає і про народню освіту, і про народне здоров'я, і про народній добробут, словом про все. Земство орудує величезними коштами, які одержує з населення, обкладаючи його відповідними податками. Земство приводить працю величезного значіння і ваги.

485

Тому і треба всі сили прикласти до того, аби в склад управи попали найкращі з селянської людности, а не які пройдисвіти або відомі народні вороги. Це, коли не цілком, то в великій мірі залежить від самого селянства.

Коли воно поставиться до виборів гаразд, коли воно згуртується, докладно обговорить всі кандидатури і вибере певних людей, буде

гаразд, а ні—само собі нашкодить на цілих три роки, бо гласні обіраються на цей саме строк.

Глибоко віримо, що селянство розумно поставиться до цієї справи і стоятиме на сторожі своїх інтересів.

С. Яворенко.

Де живуть Українці та скільки їх?

— А скажіть, Євгене Григоровичу,—запитав мене Нечуй,—чи багато нас—Українців?

— Та чимало... На одній Україні російський, себ-то в губерніях: Київській, Подільській, Волинській, Катеринославській, Харківській, Херсонській, Таврійській, Полтавській та Чернігівській (без чотирьох північних повітів), в більшій половині Холмської, в частині Курської та Вороніжської—живе українців коло 30 мільонів, та в Україні Австрійській, себ-то в Галичині, Буковині та в Угорщині живе 5 мільонів українців.

— А як це воно так вийшло, що Українці і під Австрією опинилися?

— А бачте, раніше Галичина разом з усією правобережною Україною була під Польщею, але в 1772 р. сусіди Польські—Московщина, Австрія та Прусія (Німеччина) погодилися поділити межі собою Польські землі і—поділили. От тоді Австрія взяла собі Галичину, а Росія—Московщина—трохи пізніше взяла правобережну Україну, окрім значить, Галичини.

— А Буковина?

— Тоді ж австрійці зайняли і Буковину, що була під Молдавським князівством (тепер Румунія). Гарний це край, з темними лісами, високими горами, чистими та швидкими річками, зелений край і назву свою—Буковина—дістав він з того, що багато в йому того букового лісу...

— Як же-ж нашим людям там жилося, під Австрією?

— Та зпершу так, як і під Москвою—погано, найбільше набридали поляки, що мали та й досі мають велику силу в Австрії, (бо у них сила того грошовитого великого панства, що скрізь зуміє пройти, де йому треба, і зробити, що треба, а в українців такого панства не було).

Але дуже скоро австрійський уряд звернув свою увагу на утиски українського селянства,—владу поміщиків над селянами трохи було обмежено, стали заводити школи з українською мовою, в 1784 р. заклали у Львові університет і постановили, щоб де-які науки викладалися по українському.

— А тож по якому там ішла наука?

— Та по польському ж... Як під Москвою вчили все по московському, так під Польщею, а після і під Австрією вчили все по польському, бо як москалі казали, що нема українців, а є тільки „руські“, себ-то москалі, так поляки говорили, що нема українців, а є тільки поляки,

— Дивна штука!

— А правда? Тільки ж і де-які з наших кращих людей пам'ятали, що вони не те, і не друге, що вони українці, і згодом, коли випросла школа в Галичині, коли з'явилися газети на рідній мові, коли наука стала приходити і в темні селянські маси—українська свідомість стала брати гору над всіма цими вигадками „добрих сусідів“. Але про це згодом.

— Тепер знову назад,—де ще живуть наші люди?—Перш за все—на Кубані ще й досі нащадки славного війська запорожського, хоча й відрізані від України Азовським морем, зберегли і стару мову свою і свої старі українські звичаї,

— Та як же вони там опинилися? Запорожці ж, як я чув, після зруйнування Січі пішли на Туреччину, на Дунай, то це ж зовсім в иньший бік?

— Правда ваша, пішли на Дунай. Та російське правительство ніяк не могло з тим помиритися і все шукало, як би його тих запорожців назад повернути, от і заклали були вперед Чорноморське козацьке військо, до якого закликала запорожців,—і хоча запорожці не дуже то вже москалеві віри йняли:

— Ой брешеш, брешеш ти, вражий москалю,—а ти хочеш обманити:

Ой як підемо ми у твою землю, ти будеш лоби голити!

Та тим часом частина їх таки повернулася. Визначено їм було в 1792 р. на житло устя Кубані та землі межі Кубанею та Азовським морем. Край був дикий, неприхильний, хоча й багатий. Величезні плавні та низина коло річок, звідки повставали різні хвороби, сильна спека, а часами несподіваний холод дуже шкодили поселенцям. Але народ наш скоро обживається. Обжився і тут. Почав заселяти країну іноді кожний свій новий крок поливаючи кров'ю в боротьбі з дикими черкесами, старими господарями Кубанщини. Згодом до тих запорожських нащадків почали переселятися українські селяне, що тікали з України від тяжких московських порядків, від того безземелля, що вже тоді насувалося—і тут знаходили і більш вільне і заможне життя.

Вже в 1906 році на Кубані було 2.312.000 люду. Правда, в цьому числі і старих мешканців краю, горян, (що живуть на горах) і москвичів, що також сюди переселялися, досить багато, але велика більшість населення—українська.

Сильно пересякнуті українським населенням і Донщина, і Ставропольська губ., і Вороніжська і навіть Астраханська і Закавказ'є, куди московські влади виспалали наших людей, а почасти переселялися вони і самі.

— Мабудь багато наших людей і на Сибіру?

— А тож... До Сибіру що річно переселялася сила нашого народу, особливо багато їх тепер в так званому Усурійському краєві, це країна на далекому сході Сибіру, коло самого моря, багатий „зелений клин“, як його прозвали, з доброю родючою землею, з добрим кліматом. Там дуже багато українців. Я не зможу сказати вам тепер точно, скільки саме, але дуже багато. Під час революції вони всі були об'єдналися, зібрали свою Раду, прислали і до нас на Україну привітання від далеких синів її. Але є наші люди навіть ще далі—аж за морем—в Америці.

— Так-так, я знаю, і з нашого села один подався років з 10 тому до Америки, так і чутки нема.

— Ну, певне, поки туди добратися, можна легко загинути,—дуже далеко дорога, та й в Америці нашому чоловікові, без знання англійської мови, котра там панує, дуже скрутно приходиться. Та проте і там, хоча з великими труднощами, а обживаються. Ще в 1907 р. в самій Північній Америці було біля 700.000 душ, та в Південній 100—150.000 душ.

— Ну і, мабудь, вже забули про свою Україну, забившись так далеко?

— Е, не кажіть. На чужині людина, як ніколи, почуває сум за батьківщиною. На чужині тільки, яка б вона не була гарна, пізнає він, що ніде більше на світі „немає другої України, немає другого Дніпра“. І тому часто люди, заробивши гроші в Америці, повертаються до дому, та і ті, що там застаються, гуртуються, збираються, закладають українські товариства, видають свої газети. Ці газети і до нас доходять „Свобода“, „Канадійський Фармер“ та інші. Отам-то в Америці, забувають наші люди стару нашу говірку „гуртове—чортів“,—та стараються робити гуртом, бо пізнають, що сила тільки в гурті. Ця гуртова праця привчає їх до громадської дисципліни, навчає, коли треба, жертвувати своїм за-для добра всіх, бо кожний там бачить, що за всіма і він проживе, а сам—нічого не зробить,—бо то чужина.

В Америці ж люди бачуть на власні очі, що то значить освіта,—бо в Америці освіта все робить, а неосвічена людина просто мусить пропадати,—тому і вони закладають українські школи і навчають дітей своїх, а коли повертаються на Україну, то і тут вже инакше

ставляться до школи і до вчителів. Вміють їх шанувати, бо знають, що вчитель робить святе і трудне діло.

— Ну, в нас цього ще зовсім не має. У нас, як почнеш говорити про школу, що от школі те треба, чи инакше,—так і говорити не дають,—„не треба нам тої школи“, „обійдемося“.

— А тож, і обходяться. Хіба ж не обходяться. От тільки біда, що куди не подивитися — все задніх пасуть. Хоча б з жидів приклад брали,—хоч яка бідна сім'я, а дітей в школу віддасть, додати не буде,—а дітей навчить.

— Та жиди... Що й казати.

— Отож бачите. Тому то все так і виходить, що на нашому народі їздять всі, хто хоче. Ціла збірня дружина всяких „братів“ і просто „сусідів“, а наш селянин повзає на споді і галасує, що він „обходився без школи“ і діти його „обійдуться“. Не зброя, не оті криваві, безглузді виступи та повстання, що приносять нашому народові стільки руїни та лиха, дадуть нашому народові незалежність, землю, волю та те чільне місце в всесвітній сім'ї народів, на яке він заслуговує і своєю кількістю і тими просторами земельними, що займає, і своєю силою та багатством,—а лише освіта, широка народня освіта на рідному українському ґрунті!..

Євген Сисоєнко.

„Хіба лучче буде, коли Країна одділиться“?

II.

(Далі).

Ой горе тій чайці,
Горе тій небозі,
Що вивела діток
При битій дорозі.

Так співається в давній, давній пісні.

Може хто не знає, що тую пісню та зложено про наш край, про нашу Україну.

Справді бо! Доля нашої рідної сторони нагадує долю тієї чайки-небоги, що при битому шляхові вивела своїх діток.

Лежить наша земля, наш рідний край, межі двох сусідніх народів, що одріжняються від нас і мовою, і звичаями, і поведінкою.

З одного боку сусіднують з нами москалі (нацапи), а з другого боку—поляки (ляхи).

Є звичай звизати обидва ці народи братніми до нас, українців.

Братніми їх звизають тому, що і москалі, і ляхи походять з того самого слов'янського коріння, що й ми, українці.

Та тільки ж ті „брати“ наші добре далися нам у знак.

Давніше, більш як за дві з половиною сотні літ перед нашим теперішнім часом (до 1654 року), шарпали наш край та народ селяський поляки.

А ще давніш руйнували нас та не давали людям спокою татари та всякі дикі орди.

Довгий час польські пани намагалися поробити наших предків поляками.

Вони, ті пани, за допомогою своєї держави Польщі, хотіли накинати силоміць нашим предкам свою віру, свою мову польську, своє письменство.

Се було тоді, як не стало нашого князівства, нашої *самостійності*, коли наші землі, наш край, підгорнула під себе Польща.

Довгий час ті польські пани висміювали нашу рідну мову, взивали наш язик „хлопським“, мужичим, ні до чого путнього не здатним.

Багато за той час наших людей заможних та освічених прислухалося до того, що кажуть про нас поляки.

Прислухалися вони та й перекидалися на їх бік: робилися поляками, приймали їхню віру, засвоювали собі їхню мову польську.

Тоді вже й сі перекінчики зачинали глузувати та ганьбити те, що було для них колись рідним та святим.

Та на щастя Чайки-Небоги, на щастя нашої Неньки-України, не всі освічені люди українського роду поробилися зрадниками.

Не всі вони відокремилися мовою та звичаями від простого народу нашого, не всі на ляхів попереверталися.

Багато з тих освічених людей наших лишилися вірними синами своєї нації, своєї народності.

До таких вірних та незрадливих синів належав і великий ватажок народнього повстання, козацький батько Зіновій-Богдан Хмельницький.

Він, рідний син свого народу, з товаришами своїми—запорозькими козаками, що гуртувалися на низу Дніпра, підняли народ проти панів-гнобителів.

Хмельницький підняв народ, залив всю Україну повстанцями та й визволив наш рідний край з того „ига лядського єгипетського“, як казали тоді наші люди.

Сталося се року 1654-го.

Та тільки визволивши з під Польщі Чайку-Небогу, нашу Матір-Україну, Хмельницький не пішов шляхом *самостійності та незалежності* державної і тим зробив велику помилку.

Хмельницький пішов у приїми до Московського царства, прилучив до його Україну, як „рівну до рівного, вільну до вільного“.

Так було сказано в тому договорі, що зробив Хмельницький з Московським царем.

Тільки ж тая „вільність“ та „рівність“ була тільки на папері.

Незабаром тая „вільність“ та „рівність“ обернулася ще втягчу неволю, тільки вже не польську, а московську.

І попала сердешна Чайка з одних „братніх“—польських обіймів у другі обійми, вже московські.

Як лецатами здавила Україну зрадлива Московська держава та й держала так її звиш, як 250 років...

Побачив Хмельницький, як він тяжко помилився, що пішов у приїми та не став на самостійницький шлях, але нічого вже не міг вдіяти.

Робив наш славний гетьман заходи, щоб запобігти сьому лихові, вирватися з цупких лап московських, та нічого з того не вийшло.

Щоб списати докладно всі ті поневіряння, що зазнала Україна від Московської держави, від цього другого „братнього“ народу—москалів, треба багато часу і праці.

Нехай про це кожен довідається з тих книжок, де навмисне списано історію нашого краю та народу.

Либонь, що з тих часів пішла і та приказка: „од москаля поли вріж та тікай“.

Згадаємо тільки тут, що як за часів польського панування над Україною освічені люди українського роду перекидалися до поляків, польщилися й цуралися своєї народності, так за панування московського все освічене, все більш заможне посунуло до кацапів.

З українського панства, що ще трималося з народом, лишилися тільки одиниці.

Та вони були безсилі щось зробити з обмосковленням нашого краю.

І лишився на нашій землі через якусь сотню літ сам за себе мужик-селянин. А щоб довершити тую неволю, довести до краю, щоб порізніти цілком українського пана й мужика-селянина, московські царі, завели кріпацтво на Україні, віддавши народ панам у неволю.

Мова наша була колись рідною і для панів та освічених людей, тепер стала мужичою мовою, бо нею говорили тільки мужики. Дарма, що ще недавнечко цією мовою вся людність на Україні балакала. Дарма, що наша мова панувала і по урядах всяких, і в письменстві і в науці. Дарма, що ще недавно нашою мовою писалися і документи всякі та папери державні по урядових канцеляріях та судах.

Ми згадали тут пісню про Чайку-Небогу. А зложив тую пісню наш славний гетьман, великий патріот української землі, Іван Степанович Мазепа. Писав він ще й інші вірші нашою ж таки мовою, як народ балакає. З того виходить, що українська мова була ще за часів Мазепи у пошані, що нею балакали й писали найбільші люди України—її правителі.

Так воно було до тих часів, поки нашим панам, українським покрови, не запахло печенням з московської сторони. Поки не поманили

488

їх на зраду своєму народові добрими посадами та роздачою земель на Україні.

Неохота було панам випускати ласого шматка з своїх рук і вони почали і на свою державність, і на те, що Хмельницький прилучивши Україну до Московщини, забезпечив народові всі права державні.

А держава „братнього“ народу московського що не далі, то все більш та більш накладала всякі заборони на все те, що носило ознаки нашої самобутності української, почавши з нашої мови та письменства.

Тими заборонами московський уряд хотів досягти того, щоб весь народ наш обмосковити, щоб не було різниці між москалем та українцем—„хахлом“, як почали дражнити та сміятися з нас москалі.

А нашим запроданцям панам ті заборони були на руку ковінька: вони казали, що-ж, мовляв, радніший би горнутися до свого рідного, так от заборони на шляху стоять!..

Так помалу-малу покинули мужика освічені люди на волю Божу, поріжнилися з ним і мовою, і звичаями, і всім життям своїм.

А московській державі тільки того й треба. Сій державі треба було, щоб народ наш лишився темним, а досягти цього не можна, коли народ має своїх освічених людей, свою, як то кажуть, інтелігенцію, котра б балакала й науку народові давала рідною мовою.

Московська держава та її панство московське добре тмили, що коли народ наш не матиме своїх освічених людей, не матиме своїх письменників, які б писали книжки по нашому, як народ говорить, то не буде у нас і своїх шкіл. А коли не буде своїх шкіл, то можна буде заводити школи московські, по яких діти вчитимуться на чужій московській мові та й перевертнями робитимуться. А перевертень свого рідного цуратиметься та зневажатиме.

Та життя людське показало, що добра наука дається тільки тоді, коли її викладають мовою рідною, а не чужою, хоч би та чужа мова була найближча до дитини. Се ж позначилося й на нашому житті під московською кормигою. Чи багато тепер ми маємо добре освічених, добре грамотних людей по селах? Де там! Сама темнота! Се нам дала таку „освіту“ московська чужа школа...

Отак і тяглося наше життя у приймах Московської держави. На наше рідне слово було наложено тяжку заборону від давна, а довершив ту заборону царь Олександр II, бо до самої революції нам не можна було не то школи свої заводити, а й книжок та газет по нашому друкувати, печатати було не вільно.

Це зробив той самий царь Олександр II, що його портрет і досі красується в одній Богуславській школі, прибраний гарненько зелон та квітками. Сам се бачив! А проти цього портрета, на другій стіні, мов на глум, висить портрет Шевченка, того самого Шевченка—народолюбця, якого цей царь гноїв 10 літ в тяжкій неволі...

Вчитель тої школи, мабуть як та баба, про яку у байці оповідається, що вона у церкві одну свічку ліпила богові, а другу чортіві, бо не знала стара, де по смерті буде, чи у раю, а чи у пеклі, то їй бачте треба було і там приятеля мати.

Вчитель теж мабуть думає собі: господь його знає, що буде! Чи не вернеться знову „єдина не делімая матушка Росея с царьом батюшкой“...

Та нехай собі такі вчителі як собі хочуть ворожать, а наші люди повинні зрозуміти, що нашій землі одна добра дорога: *самостійність* та ні від кого *незалежність*, що тільки при таких умовах настане кінець нашій неволі та життю у приймах.

Яке то було тяжке життя, про це могла б докладно розказати, коли б уміла говорити, тая старенька церковця, що її немилосердно і без потреби зламали у тому селі де я прожив отсе три тижні—у Хохівці... Живий жаль бере за тою церковкою! Її збудовано ще в році 1753-му, коли на Україні гетьманував Кирило Розумовський. Цей *останній* гетьман був тільки по назві, бо ті умови про гетьманську владу, що підписали Московські царі з Україною, самі ж такі царі зрадливо і зламали. А Розумовський гетьман був уже тільки цяцькою в московських руках. Потім тую цяцьку москалі викинули геть, коли набридло вже їм нею гратися...

Стара церковця Хохівчанська розказала б нам, коли б могла промовляти, як на її віку і кріпацтво тее осоружне у нас завели ті царі зрадливі.

Я кажу все це до того, що пам'ятники старовини нашої, як ота церковця, треба нам шанувати й берегти, а не нищити без жадної потреби, як знищено оту стару Хохівчанську церковцю.

На цьому кінчаю своє прощання. Дай же Боже й на той рік побачитися з людьми та помилуватися літньою красою цього куточка на річці Росі в нашій Великій Самостійній Україні!

Гр. Гетьманець.

На селі.

Малюнок з життя.

Був гарний літній день неділі. Сонечко, кидаючи якоесь особливо на білі хатки своє яскраве проміння, не давало забувати, що сьогодні свято.

Дід Тарас встиг уже, прийшовши з церкви, пообідати й спочити після обіду в садку, в холодочку. Але не довго дід Тарас і спочивав бо скортіло його піти на село та почути там де-які новини.

— Добрий день, з неділею будьте здорові!—сказав Тарас, підходячи до гурту людей, що розсипався по майданчикові біля розправи.
— Спасибі, будьте й ви здорові!—обізвався де-хто з гурту.
— Скажіть, люди добрі, що тут гарного чути?—спитав дід Тарас, сідаючи на лавочку.

— Ще й тепер, дядьку Тарасе, хочете гарного почути?—обізвався Охрім, біля якого сів Тарас.—Одно тепер тільки й чути, що плати мужиче, поки шкура на тобі не лусне, та й годі. Деруть з тебе, деруть, а тобі то нічого й не дають!

— Пожертвуйте, що ваша ласка, на будівлю Народнього Дому!—підійшовши з карнавкою, сказала якась постать, вдіта по панському (мабуть вчитель).

— От же бачите: хтось тобі видумає якийсь Народній Дім, а ти тягнись!—сказав сердито Охрім.

— Еге, і я скажу, вже нехай тягли на комитети, на Селянську Спілку, бо казали землю будуть ділити, на школу, а це тобі ще якийсь Народній Дім... і кому він потрібен!?—розсердився і Тарас.

— Дозвольте ж, діду, мені вам пояснити, коли ви справді не знаєте, що то за Народній Дім,—сказала постать, що з карнавкою.

— Не треба мені, я й так знаю, що це для таких, як ви,—буде той Народній Дім!—сказав Тарас.

— От же слухайте, діду,—сказала постать. Тяжка доля нашого хлібороба, що цілими днями працює і світа не бачить. Весь вік проходить у нього за працею і коли в празник він вільний від роботи, то час у нього проходить за журливими думками, що там плуг поламався, а там треба ще як найскорше виорати і т. и. Отож, діду, коли нашому хліборобові судилася така доля, то треба йому самому дбати, щоб полекшити її. Ніхто краще про нас не подбає, як ми самі. От цей Народній Дім і буде допомагачем в полекшенню долі хліборобської: в ньому хлібороб у вільний час зможе і розвеселитись, побачивши живу виставу на сцені, почитати книжку по хліборобству, прочитати газету і довідатись, що робиться в своїй державі, тут він, коли захоче, зможе навчитись писему, а хліборобські сироти тут найдуть для себе приют: їх тут учитимуть читати й писати, як поводитись з людьми, як хазяювати і, взагалі, як людині треба провадити своє життя. При Народньому Домі можна улаштувати виставки різних сільсько-господарських виробництв і т. и. В ньому-б знайшла собі місто і „Просвіта“, що улаштовує читанки, лекції, вистави, курси для дорослих. І багато де-чого иншого, корисного і приємного мав-би всякий селянин від такого „Народнього Дому“. Не шаталась-би тоді по „вулицях“ наша молодь з такими непристойними, фабричними та салдацькими піснями, а в „Народньому Домі“ слухала-б хорошу рідну українську пісню, музику, вчилась-би і сама переймала; слухала-б там розумне слово правди і науки, проводила-б час не за даремним і порожнім базіканням серед „вулицької кумпанії“, а за книжкою, за

газетою, слухаючи чи розважливе читання, чи порадливу наукову лекцію. Та й старші люди разом з розвагою, з розумним відпочинком мали-б змогу раз-у-раз довідуватись про кращі засоби господарювання, узнати—чим ми бідні і чим багаті, через що нас злидні так напосіли і як треба з ними боротись...

„Народній Дім“—це велике діло. Трудно тільки його почати, збудувати,—а тоді всякий зрозуміє його користь. І я певен в тім, дідуся, що коли-б у нас у селі оце був „Народній Дім“, то стежечка до нього не заростала-б: з усіх боків протоптували б її люди, поспішаючись у те місто, де можна спочинутися тілом і душею, добути знання, прояснити свої очі.

Треба пам'ятати, дідуся, що наше щастя, наш добробут залежить від просвіти, бо без просвіти чоловік, як без очей. От же не треба шкодувати, а з радістю приносити свою жертву на таке святе діло, як Народній Дім...

— Ну, бувайте здорові,—прощаючись сказала постать і пішла далі.

— Скажи мені, будь ласка, Охріме, що цей панич нам намолов?—спитався Тарас.

— Та біс його зна-що... ходім уже краще до дому, а то сонце вже як спустилось—одповів Охрім.

— Пора, пора вже рушати до дому!—згодився Тарас.

Вже сонце спускалось на захід, почав подувати свіжий вітерець, а далі й потемніло.

На другий день, чути було, хтось розказував, що дідові Тарасові цілу ніч щось снилось про „Народній Дім“.

І. Сквирський.

Сільське хазяйство та кооперація.

Бережіть свої садки.

І. Чого гниють яблука на дереві?

Цей рік у нас на Київщині, (а також, мабуть, і в сусідстві), дуже багато гниє на дереві яблук. Трудно зустріти такий садок, де не знаходилися-б серед гарних, чистих плодів і чимало гнилих.

Гниють в цім році яблука не од весняної суші і не од живих дощів, а од тієї хвороби яблук, що розійшлася по наших садках, загрожує нам згодом понищити весь врожай.

Придивіться, як гниють яблука! Попереду загине один бочок, а згодом загинеться і ціле яблуко. Воно зробиться руде і на йому показуються круглими рядками малі, сірі бородавочки. Оці бородавочки,

що трохи зхожі до плісені, і доводять нам, що яблука ці заражені хворобою, яку досвідчені люди називають—*плодова гниль* або *монілія*.

Загниле яблуко або впаде з дерева, або остається на ньому висіти геть через усю зиму. От ці загнилі яблука і є саме джерело зарази. З маленьких бородавочок, мов дрібна пилина, яку простим оком і не наглянемо, розходитьса зараза. Там, де вона попаде на яблуко, яке чим небудь ушкоджене, вона зразу приймається. Хутко на тому місці яблука, де була рана чи що, і куди попала зараза, з'являється маленька пляма гнилі, од якої загнивається ціле яблуко. От же цілого, нічим не ушкодженого яблука гниль не зачепить, але як на йому хоч малу ранку зробить чи жучок який, чи комаха, а найбільше робаки, які точать овочі, чи що иньше—гниль легко може заразити яблуко. Часто гниють яблука і в схованці—в льосі, кімнаті то що.

Щоб запобігти на другий рік цій хворобі ще гірш поширитися і знищити майбутній врожай, ми мусимо зараз подумати над тим, як боротися з монілією. Треба знати, що коли її цей рік багато, то на другий рік може бути ще більше, особливо, як видасться вохке літо. На вохку годину ця хвороба дуже розповсюджується і часом може літні яблука і грушки зовсім погноїти.

Коли ми знаємо, що зараза розходитьса з гнилих яблук (з тих бородавочок, що на їх), то ми зразу повинні ці гнилі яблука знищити і не як небудь—ось, зірвав з дерева, кинув на землю та чоботом розсчавив—ні! Треба старанно збирати кожне загниле яблуко, як яке що на дереві висить, так і те, що впало на землю. Зібравши гнилі яблука, викопати яму і вкинути їх туди, пересипавши добре негашеним вапном. Коли гнилих яблук небагато, можна зібрати і спалити їх. Так нищити гнилі яблука треба ціле літо. А в осені, зібравши врожай, треба добре оглянути садка, кожне дерево в йому; все гниле, все посохле з овочів, а також і сухе листя знести в купу й спалити. Дерево в-осені, чи на провесні обмазати і гілля зкрити розведеним вапном. Дуже треба пильнувати овочі на схованці в льосі, і як тільки з'явиться гниль, зразу викидати гниляки.

Ще можна на весні і літом зкрити розведеним синім камінем, але для того треба питатись досвідчених людей—садоводів в Земстві. А таку роботу, як я оце зараз розказав, можна зробити самому. От же всякому господареві, який має садок, треба цю роботу зробити негайно, аби на другий рік не бідкатися, що гниють яблука. Та не одні яблука гниють—терплять од хвороби і груші і сливи, та й инші овочі. От же і з цими так само треба робити, як і з яблуками.

Тільки треба пам'ятати, що один нечищений садок може рознести од себе заразу на скільки сусідніх чистих. От же кожному господареві треба підмовляти і усіх своїх сусідів, аби вони гуртом взялися очищати садки од усякої нечисті.

2. Про метелика—бояришницю.

Вийдіть ось тепер у свій садок. Часто густо побачите ви на зелену дереві чимало листочків пожовклих, геть зточених, об'їдених, поплутаних павутинням. Розгорніть листочок, зложений у двоє і зтягнений павутинням, і побачите у ньому дрібних гусенюк-робачків, чорненьких, трошки волохатих. І як раз, в цьому році їх є дуже багато в кожному саду на Київщині. Звідки-ж вони взялися і що з них буде далі?

Цю весну гусінь не мало накоїла у нас лиха садкам. Часом для неї і садків було мало, тоді вона і дуби голила і инше лісове дерево. Ця гусінь була разного рода—були волохаті, чорні, були сині з жовтими пасками і чимало було майже голих, чорно-сірих з продовжними жовтими смугами. Оця остання гусінь, добре обголивши молоду свіжу зелінь, хутко після Юрія розлізлася по гіллі, по стовбурах, по плотах і тут перекинулася в жовту, або зеленкувату трохи, рябеньку лялечку (ціх ляльочок—в цім році—чимало можна було бачити в садках). З такої ляльочки, в середині мая, вибирається білий метелик.

Метелик цей ніякого лиха не робить. Літа собі по дорогах, по садках, та в березі, та з квіток мед п'є. Але в червні (іюні) місяці він кладе на листочку яблуні чи якого иншого овочного дерева. багато дрібнесеньких жовтих яєчок, які зліплює міцно, мов бджола соти. В жнива з цих яєчок вишлюплюються маленькі робачки-гусінь, які оце в сю пору так часто можемо ми знайти в садку (найчастіше на яблуні і сливі).

Що-ж з цими робачками буде далі? Трохи вони ще пожують листя, переходячи з одного листка на другий, а в осені, як листя оплеться, вони свій листочок, чи скільки листочків, у котрих сидять, добре припасують павутинням до гілячки і так будуть зимувати.

На весні почне сонечко пригрівати, а дерево розвиватися, вилізуть з своєї зимової хатини-листочка маленькі робачки і об'їдуть величезні і молоде листя, і од доброї страви хутко зробляться великими. Спершу вони держаться гуртом, а потому розлазяться і з ними повторюється те саме, що оце я перед тим розказував про їх батьків.

Значить, коли так багато тепер є таких дрібненьких робачків—буде велика небезпека од них для садків на той рік (1919), бо як їх не знищити і вони виростуть, садки наші стоятимуть знов об'їдені, без листя. А од того садовина терпять—і не вродить на другий рік, а часом в сушу може і всохнути, як довгий час без листя стоятиме.

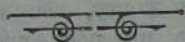
Отже всім господарям, що люблять свій садок, треба не тільки самім так робити, а і сусід своїх до того підмовити—аби на другий рік садки не були об'їдені. Для того треба цю гусінь, що її молоденької так багато тепер, знищити і саме тоді, коли найлегше її зловить усю разом.

Ми знаємо вже, що на весні вона розлазиться, а зімує гуртом у сухих листках. Ото саме зімою її і нищити. Зібрати з дерева такі сухі листочки—кубля гусені—і не кидати їх на землю, а спалити. Це можна робити і зараз і зімою, як впаде лист, але ні в якому разі не одкладати до весни, бо на весні буде вже запізно.

Ця гусені (і метелик, що з неї виходить потім,) звється бояриницею. Вона об'їдає листя на всякій садовині—а найдужче на яблуні і сливі.

Але не лише вона одна так зімує і на весні об'їдає листя—є ще багато і других, за них згадаємо иншим разом. А од неї як раз на будучий рік можна сподіватися великої шкоди. Не гайте ж часу, беріться до боротьби з ворогами садку ось тепер і зімою, бо як пропустите, на весні гусені зробить шкоду велику, а боротися з нею буде і трудно і дорого.

М. Гродзінський.

Про ґрунти.

Які бувають ґрунти.

Черноземля. Найбільша площа нашої України має ґрунтом черноземлю, тому перш усього і розглянемо цей ґрунт, зупинившись на його більш менш подрібно.

Черноземлю він звється за свій чорний цвіт, який залежить від того, що в його складі є багато перегною (в середньому 7—9%); по своїй родючості черноземлі найбагатчі, найродючіші в світі ґрунти.

Відкіля ж взялися, як утворилися такі чудові черноземлі на Україні?

Колись то в давні часи наша Україна була безкраїм степом, на котрому росли буйні трави-бур'яни в зріст чоловіка, а часом і козак з конем міг заховатися в тих бур'янах.

Рідко хто косив їх, хіба коли хто підпалить, то вигорала яка частина степу. Більше ж траплялось так, що бур'яни що року, одживши свій вік, падали, перегнивали тут на місці, і замість їх наростали нові, і так рік у рік десятки, сотні років...

Перегній все збільшувався та збільшувався і таким робом утворювався той багатий ґрунт черноземля. Дикий степ кишів різними комахами і більш менш чималими живими створіннями, які загивали, перегнивали і ще більш збагачували ґрунт перегноем, який майже і не витрачався зовсім, а тільки збільшувався.

Ще инші батьки—діди пам'ятають, як на півдні України, скрізь по Херсонщині, Катернославщині, Таврії були безкраї дикі степи,

покриті шовковою травою-тирсою, і по них блукали величезні отари овець, табуни напів-диких коней і череди рогатої худоби...

В усякому ґрунті, де тільки є перегній, є сила силена дрібних, невидимих оку, живих створінь, *бактерій*, які харчуються перегноем, перетворюють його в таку форму, яка має змогу йти на харч ростинам. Таким робом ці невидимі дрібненькі істоти, харчуючись самі, роблять величезну і користну роботу для господаря, допомагаючи йому в його справі, даючи відповідний харч ростинам. Але для того, щоб робота бактерій йшла жваво, необхідні такі умови: досить тепла, вільгости та повітря в ґрунті. Коли маються всі ці умови, то бактерії працюють дуже жваво і переводять увесь перегній потроху в мінеральну частину ґрунта, перегною тоді зменшується. У нас на Україні тепла буває досить, але вільгости далеко не стільки, як то потрібно для життя бактерій, тому вони працювали тут дуже мляво і не встигали перетворити перегній і він не зменшувався, а все збільшувався.

Черноземля утворилась тільки на степових землях. Лісу тут не було, хіба тільки де не де плямами по межах та балках.

Підґрунтом черноземля в більшості має так званий льос (руда глина), або ж дрібнозернуватий суглинок, багатий глиникуватими частинами та вугільними солями, часом підґрунтом буває і гірна порода, особливо на півдні.

Завдяки тому, що черноземля має багато (4—16%) гарного перегною, досить мінеральної частини ґрунта, має в натуральному виді дрібно-горошкуватий вигляд, який найбільш відповідає вимогам культурних рослин, має велику вільгоекмість, себто має змогу багато вбирати в себе води і зберігати її надалі, гарно, коли добре розсипана пропускає крізь себе повітря та воду, всмоктує мінеральні солі, розпущені в воді,—це буде найкращий, найродючіший з ґрунтів в світі. Відомий російський професор-ґрунтознавець Докучаєв сказав про черноземлю, що це „царь ґрунтів“. З черноземлею навіть одним кращим обробітком ґрунту можна мати далеко більш користі, ніж на інших ґрунтах з угноюванням. Черноземля дає найбільші врожаї, на ній ростуть найкоштовніші хліби, як от озима та яра пшениці то що. І великий сором та догана тому господарю, який через свою недбайлість з черноземлі не має користі, який скаржиться, що вона у нього не родить!..

Коли ми станемо пильно розглядати в свіжо викопаній сторчовій ямі або канаві черноземлю, то зразу закріпимо, що самий верхній шар буде звичайно чорний або чорнобурый, з дрібнозернуватим складом. На темному колірі виразно виділяються ясні плями,—то ходи (нори) різних степових створінь, „кротовини“, зановнені глиною, виритою творинами з нижчих шарів. По мірі переходу до низу, цей шар ґрунта стає менш темним і непомітно переходить в другий, перехідний шар, більш ясного коліру. Цей шар по окремим петля-

кам, які спускаються до низу, переходить в 3-й шар, бурувату глину, чи суглинок; це підґрунт.

Тут ми теж побачимо плями, тільки більш темні, заповнені грунтом з верхніх шарів. Ці плями бувають різної форми (круглі, напівкруглі, довговасті), що залежить від того, в якому напрямку перерізано „кратовину“ (впоперек, навкоси, чи вздовж).

На черноземлях майже скрізь немає сплошного промивання ґрунту водами до з'єднання з ґрунтовими водами. Навпаки в більшості вода на їх спускається в глиб не більш на 1—2 сажні. Нижче цього ґрунтового розсоли не спускаються. Тут мусить осажуватись ті з них, які більше розпускаються, як наприклад гіпс, вугільна кислота, а також органічні кислоти, котрі за браком повітря переходить в мало розпускаємі. Тому в нижчій грані, де тільки мається ще вода, утворюється нижній перегнійний шар, який розпливається вгору і вниз чорними патьоками. Нижче його залягають осаження гіпсу та солей вугільної кислоти, які скупчуються в підґрунті.

Товщина перегнійного шару залежить від тієї породи, на якій він залягає.

На породах прохідних він більший і навпаки.

Склад черноземельних ґрунтів наперед усього залежить від характеру материнської породи. Тому і черноземлі бувають різноманітними, починаючи від важких, глиниуватих, до грубо-скелетних. Немає тільки піскуватих черноземлів, бо на них поселяється ліс і утворюються інші типи ґрунтів. Більш усього серед черноземлів суглиnkів, що залежить від материнської породи льосу, та льосовидних суглиnkів.

Ф. Зайко-Заїкин.

Кооперативні нариси.

II.

Які бувають кооперативи.

Практика наших сел знайомить людей переважно з двома „кооперативами“: споживчою (товариські крамниці) і кредитовою (товариські банки—кредитові та ощадно-позичкові товариства). Інші форми кооперативів так мало розповсюджені поки що і так мало з кооперативного боку самоопреділились, що з повним правом можна сказати, що село їх не знає. А тож ці форми мають ні скільки не менше значіння для народного господарства, як і споживча та кредитова кооператива, і тому народ про них мусить знати, мусить заводити їх по селах та містах.

Діло в тому, що потреби народного господарювання не задовольняються лише споживчою та кредитовою кооперативом. Кооператива

в сучасному її розумінні є гуртовання трудових верств людности для самопомогі в усіх правах людських потреб економічних і культурних *). З такого погляду споживча і кредитова кооператива є тільки маленькими кільцями у величній системі цілої кооперативації. Адже споживча кооперативація має своєю безпосередньою метою лише задоволення споживчих потреб трудових верств людности, знищення посередників між продуцентами і споживачами; кредитова кооперативація—задоволення потреб тих же верств в кредиті для безперервності й найбільшої успішності їхнього виробництва (чи то хліборобського, чи то ремісничого). А по за цим соїть же ціла низка потреб інших, маючих не менше значіння, чим потреби споживчі та кредитові. Візьмемо для прикладу господарювання нашого селянина-хлібороба. Коли йому треба щось купити—чай, цукор, одягу, чоботи, залізо, цвяхи і инш.—у нього є (та й то далеко не завжди) товариська крамниця (споживча кооперативація). Коли йому треба грошей, щоби прикупити коня чи корову, справити щось з хліборобського знаряддя чи ще щось—у нього є (далеко не скрізь) кредитове або ощадно-позичкове товариство (кредитова кооперативація). Деж він бере гроші, щоби заплатити за куплені речі товариській крамниці або виплатити борг кредитовому чи ощадно-позичковому товариству? Продає вироби свого господарювання—хліб, сіно, садовину та городину, молочарські продукти, яйця, скотину—це його грошовий прибуток. Але продає здебільшого скупщикові чи то на базарі чи в себе дома, бо малими партіями ніхто другий у нього не купе. Скупщик продає більшому скупщикові. Вкінці ми бачимо, що хлібороб продав скупщикові яйця по півтора карб. десятку, київські, скажемо, споживачі платять за їх чотири карбованці. Те, що по справедливості мусило належати хліборобові, бо його праця вложена в той чи инший сільсько-господарський продукт, пішло по чийось кешенях, які навіть не бачили, як той продукт виробляється. От уже на цьому прикладові ми бачимо, що спаживчої та кредитової кооперативації не досить, щоби забезпечити селянина-робітника від визиску, і йому треба шукати нової форми самопомогі, нової форми кооперативації. А хлібороба ж турбує не тільки вигідний збут своїх виробів: для доброго ходіння коло землі треба машин усіляких, а деяких з цих машин селянин не може купити на свої кошти та й не вигідно купувати велику дорогу машину на 3—5 десятин землі, багаті за прокат машини беруть дуже дорого і т. д. і т. д. Так само стоїть справа й у міських ремісників та робітників: не досить їм об'єднань у споживчі та кредитові кооперативи.

Одже практика країн, де культура старіша, де кооперативна справа давніше, виробила окрім споживчої та кредитової ще кілька інших видів кооперативів. Ми поперед всього згадаємо з цих видів кооперативацію сільсько-господарську, це б то ту, яка дбає про інтереси

* Ценаура викинула 5 рядків.

сільсько-господарські. Під цією назвою криється власне кілька форм кооперації, а саме: арендні т-ва, хліборобські спілки або артелі, товариства по збуту, машинні т-ва, млинарські т-ва, молочарські спілки, яєльні та масловиробні артелі, пасішницькі т-ва, товариства по постачанню електрики в господарства і, нарешті, сільсько-господарські т-ва, які часто об'єднують в собі завдання всіх згаданих т-в і окрім того дбають про сільсько-господарську культуру—про постачання кращого насіння хліборобам на посів, про поліпшення худоби та птиці, про заведення показних та спробних полів, садків та городів. Кожній з цих форм сільсько-господарської кооперації ми сподіваємось присвятити по окремій статті, а може й по кілька (бо сільське господарство це наше національне багатство) і тому характеризувати кожна з них ми не будемо. Далі дуже поважне місце належить кооперації продукційній або виробничій. В сучасних умовах це найважливіший ступінь розвитку кооперації, бо вона має на меті витіснити з економічного життя головного велетня капіталістично-посередницького ладу—капіталіста-фабриканта, і поставити на його місце коли не самих споживачів, котрі вживають продукт вироблений на тій чи іншій фабриці чи заводі, то ще краще—робітників, які таким чином матимуть можливість повного розпорядження виробами своєї праці. Форми цієї кооперації починаються з шевських, кравецьких, чимбарських та інших артелів і кінчаються кооперативними фабриками та заводами, хазяїнами яких є саме робітництво. Звичайно, що цій кооперації ми теж не можемо не присвятити докладнішої статті. Нарешті згадаємо кооперацію забезпечення або страхову. Це найповніший вид кооперації, вона ще вся у майбутньому, і це майбутнє мусить бути славним. Бо хто-ж знає, як страждає населення од пожеж, неврожайів, пошестів на скотину і т. п., і хто не знає, як невигодно забезпечування себе од цих нещастів в приватних страхових товариствах. Поки що існують товариства по забезпеченню од пожеж і од пошестей на скотину.

Таким чином ми визначаємо п'ять основних видів кооперації: 1) споживчу, 2) кредитову, 3) сільсько-господарську, 4) продукційну і 5) страхову. Кожній з цих видів кооперації, окрім споживчої, поділяється на низку підвидів або окремих форм, яких ми повторювати не будемо. Далі ми й перейдемо до розгляду кожного з цих видів.

Ів. Прихоженко.

Кооперативне (товариське) страхування скоту.

(Кінець).

Дрібні Страхові товариства завше бувають з грошового боку не дуже міцні; вони мають силу лише тоді, коли скоту гине мало, або як кажуть, „звичайно“ (нормально); навпаки, коли падіж скоту збіль-

шується—вони власної сили вже не мають і можуть збанкрутувати та й зовсім розпастися.

Щоб цього не було, такі дрібні товариства об'єднуються в союзи, на зразок кредитових союзів і ці вже союзи будуть далеко міцніші від окремих товариств і можуть витримати і при підвищеному падіжі. Товариства можуть самі, через своїх представників, утворити такий перестраховий союз, або користуватися перестраховою допомогою від Земства, котре саме буде перестраховувати такі товариства.

За це перестраховування кожне окреме товариство мусить платити перестраховій інституції (чи союзів, чи Земству, однаково) теж страховий податок (премію), на зразок того, як воно саме одержує страхову премію від своїх членів, бо тут, в перестрахових союзах, кожне товариство саме вважається окремим членом і повинно платити союзів свою членську перестрахову премію. Ця премія відбирається Союзом з товариств теж згідно статута Союзу, котрому повинні підлягати всі товариства, які входять в склад Союзу. Страхові товариства платять свою перестрахову премію не всі однаково. Це залежить від того, який відсоток скоту гине що року в товаристві, бо не в кожному товаристві він буде однаковим: в одному гине, в середньому, на рік 3 голови з сотні, в другому 4, в третьому 3½ і таке інше. І відносно цього відсотку падіжу платять більш ті товариства, у котрих цей % більший. Цю перестрахову премію вираховують в % від тої вартости скоту, яку страхують самі товариства, від їхньої страхової суми, бо й тут, зрозуміло, страхова сума буде не однакою по товариствах—одне страхує в союзі, наприклад, скоту на 100 тисяч карб., друге на 80 тисяч, третє на 50 тисяч, четверте на 89 тисяч і таке інше. І от, при цьому вирахованні премій, котрі платять товариства до союзу, треба скласти таку таблицю, з котрої буде зразу видно скільки належить одержати з якого небудь товариства. Але цю таблицю вже склада не товариство, а сам союз наприклад:

Перше товариство—в цьому гине до	1%	скоту на рік.
Друге	"	"
Третє	"	"
Четверте	"	"
П'яте	"	"
Шосте	"	"

Перше товариство—воно платить Союзові за роч. худобу	0,30%	страх. його суми
Друге	"	"
Третє	"	"
Четверте	"	"
П'яте	"	"
Шосте	"	"

Перестраховий Союз одержує ці страхові премії від кожного товариства і за те відшкодовує цьому товариству частину його збитків, як що вони перевищують ту збиточність, яка була при нормаль-

ному надії, себ-то, як в товаристві смертельність вище нормальної, з якого може справитись і саме товариство. Наприклад, як що в якому небудь товаристві врахувано наперед надіж скоту в 4% і скоту згинув за рік 2, або 3, або 3½, або й 4%, то таке товариство, хоть і платить перестраховому союзів свою перестрахову премію (дуже невеличку, напр. 4,10%), але від його в цім разі допомоги не дістає, бо може й саме виплатити своїм членам все відшкодування. А на випадок, як що надіж скоту в такому товаристві буде більший від „нормального“, себ-то перевищить 4%, коли саме товариство вже не в силі буде виплатити відшкодування, то тоді перестраховий союз видає йому свою допомогу: як що % випадку скоту в товаристві перевищить норму на 10%, то Союз доплачує товариству половину збитків останнього; як що цей випадок перевищить норму на 20%, то Союз бере на себе ⅔ збитків товариства; як що перевищить на 40%, то Союз бере на себе ¾ збитків товариства і так далі.

При таких перестраховуванні кожне місцеве товариство повинно дбати про зменшення у себе надіжу скоту, бо інакше воно буде більше платити і своїм членам, і перестраховому Союзові. Крім того при цій системі кожне окреме товариство буде забезпечене від того, що воно не розпадеться, як буде великий надіж скоту, бо на цей випадок йому допоможе перестраховий Союз.

Такі перестрахові Союзи можна буде утворити по одному на повіт, або зразу по одному чи кількох на губернію, але й ці всі Союзи повинні також самі вже об'єднатися поміж себе в один головний перестраховий на всю Україну Союз. При такому плані, як це й робиться по інших Державах, вся справа з забезпеченням від втрати худоби буде стояти на кріпкому ґрунті і кожний господар, котрий ввійде до страхового товариства, буде певним в тому, що його господарство забезпечене від несподіваних втрат. Крім того вся оця справа буде робитися самим народом, його довірними виборними людьми без усякого примусу з боку чи Земства, чи Держави.

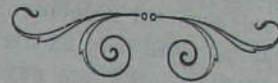
Для того, щоби вся оця страхова справа була дужою та більш міцною з грошового боку, необхідно, щоби всім окремим страховим товариствам та перестраховим Союзам видавали Держава та Земства свою допомогу. Кожне товариство на селі, як воно складеться, повинно заявити про себе і одержати з початку неворотну Державну та Земську допомогу (субсидію), а потім повинно, як схоче і це буде потрібно, одержувати ще і безвідсоткову (безпроцентову) позику для себе. З цієї допомоги Держави та Земства кожне товариство витрача перш за все на необхідні видатки в зв'язку з самим утворенням товариства а потім може складати запасовий капітал, котрий піде на витрату в особливих випадках по постанові загальних зборів товариства. Таку ж допомогу, тільки в більшій кількості, повинні одержувати і всі перестрахові Союзи. В закордонних Державах так ця допомога і робиться, наприклад, Французський Уряд в 1912 році видав таким

дрібним товариствам 1.575.000 франків допомоги (1 франк рівнявся до війни 37 коп.).

Кожне страхове товариство повинно вести страхування рогатої худоби окремо від коней, бо коні завжди гинуть частіш як рогата худоба і через те страховий податок з них (премія) повинен бути далеко більший від премії з рогатої худоби: наприклад, як за рогату худобу товариства будуть брати 4—5% кожної сотні карбованців страхової суми, то за коней 8—9% і всі рахунки на коней повинні вестися окремо.

От, на підставі таких умов і повинно робитися кооперативне, товариське страхування скоту. В усіх випадках необхідно звертатися за порадою до повітових Земських Управ, та до участкових ветеринарних лікарів, без допомоги котрих трудно буде на початку вести цю працю.

А. Скороходько.

3 життя Народніх Самоврядувань.

Освітні заходи й завдання Народнього Самоврядування на Київщині.

Справа шкільної освіти більш-менш налагоджена; принаймні її вже не треба популяризувати. Зо всіх кутків Київщини йдуть звістки про відкриття або бажання одкрити українські гімназії, вчительські семінарії і т. п.

Через те ми лиш коротенько спинимося тут на тім, на які саме школи в цей час треба звернути особливу увагу і подбати про їхнє зміцнення.

Попередні „влади“ наші стояли на тій думці, що селянам, „мужицьким дітям“, не треба великої освіти, бо вони, як стануть освіченими, то... будуть „дуже розумними“. Селам давали однокласові, подекуди двокласові і, як велику ласку, второкласові (церковні) та нижчі сільсько-господарські й ремісничі школи. Середніх шкіл не тільки в село, а навіть близько до села не допускали. То були школи „для панських дітей“.

Отже в цей мент треба подбати в першу чергу про насадження по селах середніх шкіл, щоб „мужицькі діти“ мали змогу здобувати середню освіту у значній своїй масі.

Помимо того, в сей час перебудови шкільної освіти, варто звернути увагу на утворення шкіл на так званому трудовому принципі. Як середніх, так і вищих початкових, де б учні здобували освіту не тільки з книги, а з практичної роботи, з самого життя, з досвідів. З цією метою при школах потрібно впоряджати необхідні лабора-

торні, майстерні, кабінети, а також і господарство: городи, пасіки, садки, польові, молочні ферми і т. п., щоб учні з роботи, з досвідів спостерігали потрібні знання й виробляли потрібну умілість.

Допомога учням: а) стипендії в Київському Народн. Університеті. Серед всяких форм допомоги незаможним учням всяких шкіл вважаємо потрібним звернути зараз увагу Народніх самоврядувань на допомогу учням двох категорій—Київського Українського Народнього Університету (тепер державного) та українських гімназій.

В Київській Українській Народній Університеті учаться люди матеріально незабезпечені, переважно діти селян, ті „мужицькі діти“, яких попередній режим з різних причин не пускав у середні та вищі школи, а коли вони наперекір його бажанню туди пролазили, то виганяв за всякі причини, переважно за те, що вони були свідомими синами свого народу і не цуралися його, як пичі. То все культурні дітячі села: народні вчителі, сільські кооператори і т. п.

Матеріальна незабезпеченість перешкоджає їм цілком віддатися науці: вони мусять витрачати дорогий для науки час на заробітки шматка хліба. Перебудування національно-державно-громадського життя України вимагає, щоб вони найкраще і найшвидше пройшли курс наук і мерщій повернулися до громадської праці та збільшили ряди свідомих і добре підготовлених громадських робітників.

Зважаючи на недостачу таких робітників зараз на місцях, народні самоврядування мусять допомогти своїм тубольцям найшвидше пройти курс зазначеного університету, подбавши проте, аби матеріальні турботи не одволікали їх від справи навчання. Для того вони повинні закласти при Українській Народній (тепер державній) університеті цілу низку стипендій для своїх тубольців.

б) Бурси. Що ж стосується допомоги учням середніх українських шкіл, тут варто звернути увагу в інший бік.

До сього часу у нас на Україні було так, що освіту, особливо середню, здобували діти тільки заможних людей.

Освіта вважалася привилеєм „панства“. На середню освіту дивилися, як на „панську“, навмисне вигадану для панів, щоб навчати їх здобувати „лехкий шматок хліба“.

Через те вихованцям середніх шкіл, особливо гімназій, прищеплювали псевдо-панські забобони: буцім то освіченим людям соромно мати знайомство з бідними, неосвіченими людьми, соромно робити фізичну роботу, соромно бути бідним і т. п.

Внаслідок такого погляду вихованці середніх шкіл соромилися всякої фізичної роботи навіть на власному господарстві, навіть у власній хаті; як то кажуть, соромилися сами за холодну воду взятися. Мало того, вони соромилися й цуралися навіть своїх батьків, коли то були бідні або неосвічені селяне та робітники.

Діти селян, скінчивши середню школу, майже ніколи не верталися в село. Вони воліли краще тиснутися по міських канцеляриях

за злидений але „панський“ шматок хліба, ніж вертатися назад для праці на батьківським, але сільським „мужицьким“ господарстві. Чесно те село завше залишалося без інтелігентних працівників. Все, що здобувало освіту, тікало в міста, часто з облудливим лиш розумінням своєї освіти.

В зв'язку з національним відродженням України у нас освітній рух поширився.

Тепер і біднота тягнеться з останнього щоб дати освіту дітям, і все таки часто не має змоги довести її до краю за браком коштів. Особливо важко їй утримувати дітей на стороні від себе.

Вчитися дітям селян і міщанської бідноти по середніх школах дуже важко, бо вони не мають дома ні відповідних умов, ні оточення, ні виховання, ні помічч. Не раз вони не мають змоги виконати завдання просто через те, що або „часу не було“, або „діти кричали“, або „мати хліб пекли і запорошили стіл“ і т. д.

Вважаючи на все вище зазначене, треба утворити таку форму допомоги незаможним учням українських середніх шкіл, яка б 1) дала змогу вчитися в середніх школах всякому, хто побажає;

2) викупила з тієї школи псевдо-панські забобони і навчила дітей любити працю, село, всіх людей, свій люд і поважати всяку чесну працю та чесну людину;

3) полекшила би дітям справу навчання;

4) полекшила би їхнє утримання, прохарчування и т. п.

Такою форми допомоги є бурси.

В бурсах можна частину учнів утримувати зовсім дурно, на кошти народніх самоврядувань та інших жертводавців, а другу частину на їхні власні кошти, зважаючи на те, що гуртове отримання обходиться завше дешевше, ніж окреме. Селяне, які не мали би грошей для оплати за отримання своїх дітей у бурсах, мали би змогу робити те натурою, привозячи для своїх дітей і для оплати за них відповідну кількість харчів натурою (хліб печений і у зерні, пшоно, крупа, сало, олія, мясо, сир, масло, буряки, картопля і т. п.).

В бурсах мали би бути вихованці постійні й приходящі. Приходящими можна брати тих, хто дома немає відповідних умов для вивчення завдань і т. п.

Догляд за вихованцями треба доручати особливим педагогам, які б керували розвитком дітей, виховували їх і разом з тим допомагали їм поборювати труднощі науки, вивчувати й розумівати ті чи інші завдання, щоб ні одна дитина не залишалася в тій самій класі на другий рік і тим самим не обтяжувала зайвий рік батьківської кешені.

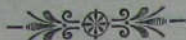
При бурсах варто впорядковувати своє господарство: садок, город, скотарство, птичник і т. п. працю й догляд за цим усім треба доручити учням, аби вони не одвикали від фізичної праці і не звикали дивитися на неї звисока, з погорда. Так само і в бурсі вони

сами повинні доглядати за чистотою покоїв, подавати по черзі їжу, прибирати і т. д.

Не спинаючись тут на докладнім розробленню плану впорядкування бурс, ми лиш зазначаємо, наскільки вони важливі й потрібні.

От же народні самоврядування повинні в першу чергу подбати про впорядкування їх при всіх українських середніх школах. Бурси мусять стати вогнищами національного, розумного і людяного виховання наших дітей. Там наші діти повинні почувати себе, як дома.

Н. Григорійв.

Юридичний відділ.

Відповіді на запитання читачів.

1. **Передплатникові Антону Кириченку.** По вашому запитанню, яким чином виправити втрати за спаш (потраву), вам треба звернутись до Чернігівського Окружного Суду з позивним проханням, зазначивши ціну вашого позову сумою тих збитків, які ви понесли від одвічника. Свідки ваші можуть бути вказані і в позивному проханні і в засіданні Суду.

2. **Передпл. Івану Васківському.** Ви питаєте, скільки треба виплатити гонорару присяжному повіреному за ведення вашого діла? *Відповідь:* Для присяжних повірених встановлено певну таксу по цивільних справах в „Установленнях Судебних Установленій“.

3. **Читачеві NN.** Загальне правило—на Україні треба користуватись законами російськими до того часу, поки не буде їх змінено або обнародовано нових законодавчим порядком. Таким чином, порядок розводу Вашого подружжя лишається той самий—подати прохання в Київську консисторію.

4. **Степану Микуленку.** *Запитання.* Куди треба подати про призначення опіки? *Відповідь:* Треба подати до Київського Сирітського Суду, в розпорядче засідання. Після смерті чоловіка Вашої сестри Сирітський Суд мусить призначити опікуною Вашу сестру, як матір її дитини.

5. **Судовому Возному Овдієнку.**

На ваше запитання, коли утворено Державний Сенат—відповідь слідуюча: ухвалений Радою Міністрів Української Держави закон про утворення Державного Сенату затверджено п. Гетьманом 8 липня 1918 року. Державний Сенат утворено у відміну того, що видала Центральна Рада 2 грудня 1917 року про утворення Генерального Суду. („Державний Вістник“ № 25).

6. **Передплатникові Миколі Вовченку.** Ви питаєте, чи можна виправити збитки від незаконних розпоряджень адміністративної влади? *Відповідь:* Коли понесені вами збитки являються наслідком цих незаконних розпоряджень адміністративної влади, то по закону ви маєте право пред'явити позив, оцінивши його сумою цих збитків.

7. **Перед. Федору Златопільському.** *Запитання.* Чи відповідає господар гостиниці за речі, які украдені з вестибюлю його гостиниці? *Відповідь:* В законі немає прямої статті на це, але по цьому запитанню мається багата сенатська практика. В одній з своїх останніх постанов Сенат встановив, що господар гостиниці мусить відповідати за речі, які украдені з вестибюлю гостиниці. (р. Сенату за 1894 р. № 264; р. Сен. за 1900 р. № 79).

8. **Лікарю Розумовському.** Товариство українських військових ліка-

рів утворилося в одесі під головуванням професора Цвета. Товариство це зареєстровано встановленим ладом і функціонує.

9. **Передплат. Осипу Мар'євському.** *Запитання.* Куди треба подати касаційну скаргу на рішення Катеринославського повітового з'їзду мирових суддів? *Відповідь.* Вашу касаційну скаргу на рішення Катеринославського повітового з'їзду мирових суддів в справі про позив Івана Левичького до сілської громади за право власності на садибу треба подати в Цивільний Генеральний Суд Державного Сенату.

10. **Федору Опаіасянку.** Коли рік пройшов з часу рішення з'їзду мирових суддів, то по вашій касаційній скарзі на рішення Черкаського з'їзду мирових суддів строк вами вже пропущений.

11. **Передпл. вчителю Олександру Селянському.** Постанова повітової шкільної комісії про те, що вчителі, які повертаються з військової служби після учебного року, повинні одержати платню тільки з 1 липня,

безпідставна, невірна й незаконна. Позаяк шкільна повітова комісія складається виключно з учителів початкових шкіл, ваших колег, то така постанова може мати для вас значіння етичного характеру, але юридично для вас не обов'язкова. На ваше запитання, куди подати скаргу—Вам належить обжалувати цю постанову в Повітове Земське (Народне) Зібрання, а на останнє—в Губерніальне Земське (Народне) Зібрання.

12. **Селянину села Матезки Івану Олександровському.** *Запитання.* Скільки одержують двоє опікунів за працю свою по опікунах? *Відповідь.* Згідно статті 284 т. X, ч. 1. Зібр. Зак. опікуни за працю свою одержують з прибутків малолітніх всі разом п'ять відсотків щорічно; при чому рахувати 5% треба з чистого прибутку, а не валового, як з'ясовує наука та досвід громадського права. Суперечки між опікунами розв'язуються опікунськими установами, а не Судом, згідно постанові Сенату за 1875 р. № 102.

Прис. пов. Мет.

Хроніка земського життя.

Роспуск Катеринославської повітової Народної Управи.

Наказом старости розпущено Катеринослав. Повітову Народну Управу.

До виборів земських гласних.

Міністерство внутрішніх справ розіслало губерніальним старостам циркуляра, в якому каже, що з огляду на затвердження п. гетьманом закона про вибори земських гласних, необхідно строчно подати в міністерство на затвердження міністра намічених старостами голов виборчих комісій та їх заступників, а також потурбуватися як найскоршим складанням виборчих комісій.

При цьому,—сказано в цир-

кулярі,—треба мати на увазі, що негайно після опублікування закона про вибори комісії повинні будуть приступити до поділу повітів на виборчі округи і скласти виборчі списки. На переведення виборів земських гласних гроші будуть асигновані міністерством по губерніях.

По Київщині повинна бути обрана в члени губерніального та повітового земських зібрань така кількість осіб: від київського повіту в повітове зібрання 66 гласних і губерніальне—7, бердичівського повіту в повітове зібрання—48 і губ. зіб.—5; ватопольського повіту в п. з.—63 і в г. з.—7; звенигородського п. в п. з.—66, в г. з.—7; канівсько-

497

го в п. з.—63, г. з.—7; липовецького в п. з.—57 і г. з.—5; радомисльського в п. з.—69, г. з.—8; сквирського в п. з.—60, г. з.—6; тарашанського в п. з.—57, г. з.—6; уманського в п. з.—57, г. з.—7; черкаського в п. з.—66, г. з.—8; чигиринського в п. з.—60, г. з.—6.

Крім того в губ. зібрання увійдуть від міст: Київ—9 членів, Бердичева—3, Умані—3 і Білої Церкви—3.

Нові закони.

30 Вересня затверджено закон про зміну в доповнення деяких постанов про переведення виборів міських та земських гласних, такого змісту:

1. В випадках усунення від посад всього складу або окремих членів Земських та Міських Управ, надати Міністрові Внутрішніх Справ право, до переведення виборів міських та земських гласних на підставах нового закону про міське та земське самоврядування, затвержувати новий Склад Земських і Міських Управ або окремих їх членів.

2. Закон цей перевести в життя по телеграфу.

30 Вересня затверджено ухвалена Радою Міністрів постановою про перегляд губерніяльних і повітових земських сміт.

1. Внести на розгляд Губерніяльних і Повітових Земських Зібрань нового складу 1918 року губерніяльні і повітові земські сміти названого року для їх перегляду.

2. Наперед аж до зазначеного в попередньому 1 пункті перегляду, платники земських податків і зборів виплачують належні з них за перше півріччя 1918 року податки і збори в розмірі, рівному ставкам повного річного оподаткування 1917 року.

3. В випадку, коли, по перегляді Земським Зібранням нового складу земської сміти, ставки

земського оподаткування 1918 року перевищать зазначені в пункті 2 цієї постанови границі, —платники вносять належні з них лишки в визначаємі Земським Зібранням строки.

7 Вересня затверджено ухвалена Радою Міністрів постановою про надання Міністрові Внутрішніх Справ виключного права дозволити скликання губерніяльних і повітових Земських Зібрань.

В доповнення до артикулів 65—68 постанови Тимчасового Російського Уряду від 9-го червня 1917 року „объ измѣненіи дѣйствующаго Положенія о губернскихъ и уѣздныхъ земскихъ учрежденіяхъ впредь до изданія новаго о нихъ Положенія“ постановити:

1) до переведення в чинність нового закону про Земські вибори, відкриття губерніяльних і повітових чергових і надзвичайних Земських Зібрань може бути переведено тільки з дозволу Міністра Внутрішніх Справ;

2) цю постанову перевести в життя по телеграфу.

Про видавничий відділ Подільської Губерніяльної (Земської) Управи.

Потреба в гарній приступній книжці зараз дуже велика. Існуючі українські видавництва не можуть її цілком задовольнити. Через це при Подільській Губерніяльній Народній (земській) Управі засновано Видавничий Відділ, і відпущено на його роботу 800 тисяч карб., а також дозволено користуватись кредитом у Подільській Касі дрібного кредиту в розмірі 200 т. карб.

Відділ налагоджує в широкім розмірі роботу по виданню різних шкільних підручників та книжок для шкільних бібліотек.

Досі видано: „Збірка казок і оповідань для читання в школі“ (рік 2 і 3-й) ц.—70 коп.; „Читанка для школи“ (перша книжка після букваря) ц.—75 коп.; „Кохаймось в рідній мові“—Ф. Шумлянського ц.—15 коп.; „Через що

Україна стала самостійною державою“—В. Бойко, ц.—15 коп.; „Низка оповідань з поля географії“ ц.—45 коп.; (для читання в школі й дома. Рік IV і навчання), „Холера“ (листок), „Просвітні Т-ва“ (листок з оразковим статутом просвіти); „Чим і як угноювати землю“ (листок) та інші.

Незабаром вийдуть з друку: „Великий Російсько-Український Словник“—400 сторінок великої вісімки, ц.—15 карб.; „Читанка для 2 класи вищих початкових та середніх шкіл“—224 стор., ц.—3 карб. 50 коп., та інші.

Ладяться до друку: „Історія Старого Завіту“, Козак—„Географія“ (загальна); „Читанка для вищих початкових шкіл“ ч. II.; Григорьев-Наш—„Поділля“, історико-географ. нарис. „Український Катехизис“; Г. Волошиновський—„Андрій“, оповідання, та інші.

Відділ пропонує всім авторам, хто бажає видати свої твори, надсилати їх зі своїми умовами для розгляду на адресу: м. Кам'янець-Подільський Губерніяльна Народня (земська) Управа, Видавничий Відділ. Замовлення на видані книжки приймає Каса дрібного кредиту.

Всякі звістки.

По Україні.

Українська нота в справі миру.

Після доручення верховної колегії правителів за підписом М. Василенка австрійському послу була подана така нота:

З почуттям найглибшого задоволення українське правительство одержало звістку про офіційну ноту Австро-Угорщини, в якій вона визнає, що час миру вже настав, і пропонує вжити

заходів до початку мирових переговорів.

Історія чотирьохрічної жорсткої боротьби проміж найкультурніших народів всього світу дає змогу учасникам цієї боротьби пригадати собі найрізкіші переживання від найбільших горлощів аж до великої національної жалоби. Пожежа війни знищила не тільки величезні матеріальні багатства, котрі набуто працею декількох поколінь, а ще гірше—що уся людскість безслідно погубила в цій війні величезні культурні придбання вікової цивілізації.

Українське Правительство переконано в тім, що міжнародні суперечки краще можуть бути розв'язані силою дипломатії, спільною згодою народів, ніж силою зброї.

Змагаючи до загального миру, правительство України пітримуватиме всіма засобами, котрі знаходяться в його розпорядженні, пропозицію розпочати обмін думок про умови будучого миру, якого жадає вся людскість і якого безумовна необхідність визнається всіма.

В. о. голови ради міністрів
М. Василенко.

Взаємовідносини України з Кримом.

Рада міністрів винесла таку постанову:

1) Довідавшись про бажання представників Криму розпочати переговори з українським урядом про умови об'єднання Криму з Україною і йдучи на зустріч прикрому становищу кримської людності, котра не може в умовах митної війни реалізувати врожаю садовини й винограду, за згодою гетьмана тимчасово припинити митну війну з умовою, що представники Криму вишлють негайно до Києва уповноважену ними особу для розпочаття вищезгаданих переговорів.

2) Прокати міністра фінансів скасувати митний догляд за грузами, що йдуть до Криму і з Крима.

3) Переговори з представниками Криму, коли вони вже прийдуть до Києва, про умови об'єднання Криму з Україною, мають вести безпосередньо міністри заінтересованих відомств і не можуть передавати своїх повноважень іншим особам.

4) Про день припинення митної війни повідомити телеграфічно.

Згідно з п. 4 цієї постанови голова ради міністрів вислав телеграму, змістом якої є увесь перший пункт цієї постанови, на такі адреси: ген. Сулькевичові, м. Симферополь, голові губ. земської управи в м. Симферополі, командуючому німецьким військом у Симферополі, головам ялтинської і теодосійської земських управ, німецькому міністрові закордонних справ і головнокомандуючому німецьким військом на Україні.

Конец митової війни з Кримом.

Міністер фінансів видав срочне телеграфічне розпорядження про цілковите припинення догляду на митнях за грузами всіх родів, в тому числі харчовими, які ввозяться з України в Крим і ввозяться з Криму на Україну.

(УТА).

Статут Українського Національного Союзу

1. Мета: а) утворення міцної самостійної української держави;

б)

г) Оборона прав українського народу і української держави в міжнародних справах.

2) Для здійснення цієї мети Союз організує українську політично-громадську волю І, репрезентуючи її, вживає всіх відповідних заходів для її виявлення і реалізації, як в ме-

*) Цензура викинула 5 рядків.

жах України, так і по-за межами її

3. Склад Союзу (Ради). Укр. На-Союз складається з представників усіх політичних українських партій української селянської спілки, на паритетних основах (по 2), із представників українських громадських, наукових і професійних організацій, також на паритетних основах (по 1).

4. Філії. Філії Союзу складаються по губерніяльних та повітових містах та інших пунктах на таких же основах, як і центральна організація (§ 3). Філії підлягають центру, який може мати при них своїх уповноважених.

5. Виконавчий орган. Для виконання постанов Союзу Ради і для репрезентації його вибирається президія. В склад президії входять представники всіх партій по одному і два представники від усіх наших організацій, які входять в склад комітету.

6. Кошти. Кошти Союзу складаються з внесків партій і організацій, які входять в нього; їх форма і розміри встановлюються Союзом.

7. В своїй діяльності президія, філії, комісії й інші органи Союзу керуються відповідними інструкціями Ради.

Законодав. орган Союзу є загальні збори його, які вважаються правомочними, коли на них представлено не менш $\frac{1}{2}$ партій і $\frac{1}{2}$ організацій, записаних до Союзу, і скликаються в міру потреби.

9) Постанови Союзу обов'язкові для членів усіх вступивших до його партій і організацій.

Примітка: Партія чи організація, незгідна з постановою зборів Укр. Нац. Союзу, може заявити, що це питання для неї є принципове, і за винесену по ньому постанову й її виконання партія чи організація на себе відповідальності не бере.

§ Постанови Союзу приймаються простою більшістю голосів

Обрання Винниченка.

В. К. Винниченка обрано на засіданні 18 вересня головою Українського Національного Союзу.

Філія національного союзу в Харькові.

Засновується в Харькові філія національного союзу. Представники філії увійшли в порозуміння з президією.

Конференція Всеукраїнської Ради селянських спілок.

„Селянське Прес-Бюро“ через „Народню Волю“ повідомляє:

14 вересня відбулося засідання пленума Центр. Ком. Селянських Спілок з представниками губерніяльних Комітетів Селянських Спілок.

Почалося засідання докладами з місць.

Всі справоздавці висловлювали ту думку, що треба найти шляхи для можливості в даній політичній ситуації провадити професійну та культурну роботу.

З доповіді Центрального Комітету вияснилось, що він за короткий час провів надзвичайно широку організаційну роботу і на місцях, і в центрі.

На місцях, по заходах Центр. Ком. організовались і відновились селянські спілки, які були майже скрізь розгромлені. Йшла інтенсивна допомога і спілкам і селянським часописам, та виданням на місцях. Ми зараз, дякуючи цьому, маємо повсюди губерніях України нові місця селянських спілок з їх новим одноманітним виробленням Ц. К. статуту.

В Києві Центр. Комітет зайнявся організацією Українського Громадянства. Зараз ми маємо наслідком цих заходів широкий союз громадської Української думки — Національну Раду.

Не залишився Ц. К. байдужим і до розпущеної і розпорошеної рідної селянству партії соціалістів-революціонерів, і спільно з однодумцями організує центральну течію соціалістів-революціонерів.

Для широкого зв'язку з селами і для інформації і обміну думками, при Центр. Ком. селянської спілки організовано Прес-бюро.

Для захисту селянства від незаконних вчинків на місцях і неправдивих контрибуцій, Центр. Ком. організовує юридичне бюро, але-по-заяк Центральному Комітетові приходить вести полегально його дуже корисну працю для народу, то широко розвинути її неможливо.

Проводяться і професійна робота, але шляхи її досягнення тяжкі і невеликі. На перешкоді стоять сучасні обставини, — обставини широкого походу на Українську інтелігенцію.

Після обміну думок з їхавшихся членів було прийнято, щоб робота на місцях і в центрі йшла в двох напрямках.

I. Останнє земельне законодавство кепсько відіб'ється на селянстві, тому необхідно прийняти участь в роботі Комітета Труда і відтіля почати роботу по облегченню селянського труда.

II. Добиватись належного законодавства в справі взаємовіднеси на селі.

III. Широко зайнятись культурно-просвітньою роботою по селах.

IV. Організувати на місцях пайові видавничі товариства, куди запросити демократичні організації й окремих осіб.

V. Готуватись до виборів в земства.

VI. Організовувати партійні групи й філії Національної Ради.

VII. Широка взаємна інформація.

Ювілей Левицького.

30 вересня в залах купецьк. зібрання відбулося урочисте засідання під головуванням професора Туган-Барановського Центрального Українського кооперативного Комітету, на якому відбулося святкування сороколітнього ювілею Кооперативної та громадської діяльності Миколи Левицького.

Перед премовами проспівано Український національний гімн.

Серед багатьох привітань від різних українських центральних, районних кооперативних, громадських,

національних, культурно-просвітних організацій виступили з привітаннями: Міністр освіти Василенко, товариш міністра торгів та промисловості Бородавський і посол до австр. парламенту Льонтин Цегельський.

Ювіляру піднесено багато адрес і телеграм між ними такі: від поета О. Олеса, від Кубанського Центрального союзу, від представників московського центрального союзу та багато інших.

В останньому слові ювіляр підкреслив, що зупинився на кооперативній праці саме тому, що в той час, як все змінюється, кооперативна будучи постійною і незмінною, є гармонійним поєднанням громадського та економічного життя.

В зв'язку з ювілеєм Центральний Український Кооперативний Комітет ухвалив встановити його імені та імені другого старого кооператора Козлова фонд для забезпечення праці кооператорів. Для цієї мети Українбанк та Централ асигнували вже по десять тисяч карбованців. Губерніальна народна управа постановила відкрити на кооперативному відділі українського народного університету дві стипендії імені Левицького.

Режисерсько-Інструкторські курси.

Незабаром відкриваються в Києві режисерсько-інструкторські курси при театральному відділі головного управління мистецтв і національної культури.

Режисерсько-інструкторські курси поділяються на два відділи: режисерський і інструкторський.

Завдання режисерського відділу — дати вищу теоретичну освіту в галузі театального мистецтва, а також і практичну спеціально-режисерську підготовку для працівників театру всіх типів (народно-класичних, модерних й т. п.). Курс навчання на режисерському відділові двоєрічний, приймаються особи з освітою середньої школи.

Інструкторський відділ своїм завданням має дати знання, потрібні для керування технічним та художнім боком народних театрів (просвітниць-

ких, шкільних-селянських). Курс навчання однорічний.

Приймаються особи з освітою за 4 класи. Для осіб з значним сценічним стажем освітній пенс для вступу на режисерсько-інструкторські курси не обов'язковий.

В склад дисциплін, що викладатимуться на курсах входять такі:

Спеціальні: техніка режисерської справи, грім, мімодрама, будівництво сцени, декоративне мистецтво, сценічні ефекти.

Загально-освітні. Історія драми-історія культури, естетика, психологія, художнє життя на Україні в минулі часи, естетика українського народу, історія української музики.

Означені дисципліни викладатимуть такі особи:

Професори: *О. С. Грушевський, Павлуцький, Четверіков, п.п. Ніковський, Кисілів, Широцький, Квітка, М. К. Сидовський, М. Г. Бурячек-Гаєвський, Стадник*, а також спеціалісти-техники. Річна платня за навчання 200 карбованців, вносяться вперед по півріччях по половині.

Докола відкриття Кам.-Под. Унів.

КАМ'ЯНЕЦЬ, 29. Мійська дума асигнувала 20,000 на впорядкування свята відкриття університета, 12,000 щороку на 10 стипендій кам'янчанам, 20,000 на заведення студентської їдальні, 20,000 на бурсу.

Нові українські гроші.

До Києва прибув другий транспорт українських грошей, надрукованих в Німеччині на суму 310 мільон. крб., а всього в державним банку є 388,000,000 крб., по 2, 10, 100 і 500 гривень.

Незабаром гроші ці будуть випущені в оборот.

Як відомо, старі українські кредитові білети по 100 крб. мають бути вийняті з обороту. Отже державний банк приймає ці білети щодня для обміну на нові Українські чи російські гроші.

Прохання полонених.

Київська губерніяльна земська управа прислала в м-во народного здоров'я кілька листів полонених, що перебувають в Германії. В цих листах полонені прохають прислати їм харчові продукти.

Подяку за оборону української мови.

С. Шелухин що-дня одержує багато телеграм з усіх кінців України за те, що активно став в оборону української мови, якою у нас нехтують не тільки петербурзькі бюрократи, але й свої ж таки землячки — «малоросси», що попристроювались коло смашенького державного пирога.

Дніпросоюз.

Недавно преса зазначала помітний зріст числа членів центрального українського кооперативного комітету. Зараз з задоволенням констатуємо зміцнення кооперативної спайки й солідарності.

Після недавніх установчих зборів починають вже надходити гроші на утримання комітету.

Першим надіслав свій пай тульчинський союз споживчих товариств на Поділлі. Він же першим прислав 1000 карб. на пенсійний фонд імені М. В. Левитського і Е. Козлова.

Похорон Б. К. Дорошкевича.

20 вересня на Байковій кладовищу поховано редактора тижневого українського часопису „Народня Справа“ Б. К. Дорошкевича. За труною, окрім родини, йшли представники земських діячів та співробітників покійника, а саме: в. о. голови управи всеукраїнського союзу земств К. А. Мацієвич, член всеукраїнської управи О. Ф. Саліковський, член губерніяльної управи П. В. Тенякко, директор департаменту м-ва освіти Л. Д. Білецький, Е. Х. Чикаленко й инш. Пред-

ставники робітників земської друкарні, де друкується „Народня Справа“, возложили на труну вінок з стовжками національних кольорів. Неблизько ще тиждень тому назад, повернувшись з відпуску, працював за редакторським столом і в одному з останніх чисел „Народньої Справи“ уміщена його стаття про державну мову на Україні.

ЗА КОРДОНОМ.

Серйозне становище Болгарії

БЕРЛІН, 27. У засіданні головно-комітету рейхстагу державний секретарь фон-Гінце сказав таке про стан Болгарії:

З військових болгарських повідомлень видно, що для болгар між Чорною й Вардаром утворилось сейозне становище. Повідомлення з фронту болгарського правительством признало дуже кепськими. Вчора вранці з'явилися в Софії звістки в газетах, в котрих говориться, що болгари запросили головнокомандуючого військами держави згоди в Салоніках негайно припинити військові операції й розпочати мирові переговори. Болгарська делегація, що складається з міністра фінансів Лянчева, генерал-майора Лукова і посла Радефа, нібито виїхала в середу ввечері до Салонік. Після одержаних досі непевних відомостей неможна встановити, чи справді болгарське правительством виступає по згоді з болгарськими командуванням, болгарським парламентом і королем.

Мировий виступ Болгарії.

По відомостях з цілком певних джерел виступ голови болгарських міністрів Малинова відбувся з відома і за згодою царя Фердинанда.

500

Події в Болгарії

(Радіограм)

БЕРЛІН, 30. Становище на Балканах в головних містах центральних держав спокійно обговорюється. Військові сили центральних держав, послані на підмогу, безумовно зроблять становище кращим. Інцидент буде вичерпано в короткім часі. Відмова невеликої військової частини не має особливого значіння. Не треба забувати, що Болгарія вступила в світову війну після тяжкої Балканської війни. Зрозуміла її тимчасова втома. 14 дивізій завзато б'ються далі. Прибуття військової підмоги підвищує загальний настрій. По відомостям „Berlin. Lok. Anz.“ болгарське посольство в Берліні оповістило про непопущну вірність більшості болгарського народу союзникам. Таке ж спокійне відношення відбивається і в пресі сусідніх нейтральних держав.

Відгуки австрійської ноти.

Французькі газети.

ЖЕНЕВА, 18. Гавас приводить відгуки парижської преси з приводу ноти „Пті Парізьєн“ одзначає: уряди держав згоди дадуть спільну відповідь, більше звертаючись до народів ніж до правительств. „Ехо де Парі“ повідомляє, що Австро-Угорську ноту було певно доставлено Франції й Англії через Іспанію. На думку газети без сумніву озвучення не буде прийнято. Невелика форма відмова.

(УТА).

Англійські газети.

ГААГА, 18. Англійські газети „Дайлі Майль“, „Дайлі Ньюс“, „Експрес телеграф“ і „Морнінг Пост“ гостро откидають пропозицію Австрії і всіма способами нападають на Німеччину. Тільки „Манчестер

Гвардіан“ тримається більш об'єктивно, говорячи: кожний, що вживає серйозних заходів покласти кінець різні, заслуговує кращого відношення, ніж глум і знущання. Державам згоди треба було б запитати осередні держави, чи можливо порозуміння на ґрунті принципів, постановлених Лойд-Джоржом і Вільсоном. Австрія повинна переконатись, що союзники не прагнуть її поділу.

(УТА).

Відповідь Америки.

ВАШІНГТОН, 18. Рейтер повідомляє з Вашингтону: Статс-секретар з доручення президента Вільсона оголосив таку відповідь на Австро-Угорську ноту: Правительство сполучених Держав не раз формувало умови, на яких можна і повинно обмірковувати питання про мир. Воно не прийме пропозицій на конференцію по таким предметам, про котрі вже висловило свої погляди.

(УТА).

Дописи.

Кагарлик, Київск. п. Є в нашому місті „аж“ три споживчих крамниць, а ні в одній майже немає гарного порядку. Особливо це можливо спостерігати в „Центральній“ споживчій крамниці. Так, не дуже давненько, там вийшла така пригода: дістала десь крамниця житнього й пшенишного борошна по дешевій ціні для бідних мешканців нашого міста. Річ дуже гарна! Але ж, що коли діло дійшло до продажу цього борошна, то виявилось, що біднота зосталась ні з чим, або одержало борошна по такій—8 фунтів на душу, а заможні люди „одержали“ (хто його зна через віщо?) по 1½ пуд. пшенишного борошна на 2 чоловіка.

От тобі й премудрість Соломона. Це я взяв один невеличкий факт, щоб хоч трохи з'ясувати „діяльність“

нашого Центрального Споживчого Товариства. Взагалі я чув од багатьох людей нашого міста і сам прислухався до їх балачок (мабуть в балачках була хоч краплина правди), що в Центральній Крамниці „діється“ так: прийде трохи краму, товару на чоботи і т. п. речей, коли раптом—нема нічого, кажуть продали, або ще немає на них ціни, а між людьми плывуть, розширюються чутки, що все найкраще розкупили швидко „близькі“ люди до крамниці як-то: прикачки „найближчі“ члени і т. п. Де ж правда в світі...

Сіромаха.

М. Трипілля, на Київщині.

Верст з 50 від Києва вниз по Дніпру красуються величезні гори, котрі звуться трипільськими. Ці гори, як і само м. Трипілля, с. Халеп'є і інші села, котрі роскинулись коло Трипілля на правому боці Дніпра, існують з давніх довен, ще з Володимир Князя і часто зустрічаються в старіх літописях. Самі назвиська „Трипілля“, „халеп'є“, це грецькі назвиська. Перше означає „три міста“, а друге—„тяжке“. Останнє назвисько цілком зрозуміле: ті гори, котрі кругом оточують село та містечко, пісок вличний, глей,—все це тяжко одбивається на добробуті сільського господаря і, як би не було збоку інших заробітків окрім хліборобства, то Халепчан і Трипільців давно і курі загребли б. І дійсно: де тільки можна не побачити мешканців цих сел: на заводах та лісопилних трипільських, і рибалками по Дніпру, і візниками, і матросами пароплавними, і ліверантами, і кабанниками і т. д. Тяжко приходиться людям, і мусять вони так чи инакше, а добувати собі хліб на прожиття....

Велику підмогу для селян дає базар, котрий буває в Трипільї щосереді. Де які Трипільчане то тільки

тим і живуть, що те куплять на базарі, а те продадуть....

Містечко, базари, Дніпро, пристань, дачі,—все це розвилось у Трипільчан комерційну жилку, заставило багатьох часто бувати в Києві і інших місцях і таким чином зробило людей більш-менш рухливими....

За останні 10 років життя Трипілля в економічно-культурному своєму розвитку значно пішло вперед. Там, де кілька років тому назад були величезні болота або гори, по котрім дуже тяжко було їздити, а як в дощі, то і зовсім майже неможливо, тепер Земство вже улаштувало сопу, розрівняло шлях, роставило стовбці на розі доріг і взагалі, як то кажуть, навело порядок (хоча правда, і не скрізь). Але праця земства цим не обмежилась. Ще перед улаштуванням соші збудовано земську лікарню, коло неї викопано криницю, з котрої вода тягнеться вітровою силою, проведено телефон. Пошта, телеграф, кредитове т-во Кооператив, крамниця, помещиків Діло, „Просвіта“,—все це теж тільки останніми роками збудовано.

Звичайно дуже багато праці покладено як самими таки мешканцями трипільськими, так і земськими служачими, як агроном, то що. Праця не пропала даремно. Наслідки її кожен може побачити, як порівняє те Трипілля, котре було раніше і те, яке зараз єсть. Горе звичайно в тому, що багатько єсть людей ще темних, недовірливих. Але це цілком зрозуміло. Раніше у нас була школа російська, котра дуже мало давала нам. Тепер же починають вчити на рідній мові. Результати звичайно будуть самі кращі і прийде той час, о прийде неодмінно, коли такі наш люд вирветься з темноти, скине з себе кацапський ланцюг і почне жити вільним культурним добрим життям..... Правда, перешкод багацько, але про них в слідуючий раз.

Микола Ласковий.

Видає Київська Губерська Народна Управа.
Редагує Комітет.

ПРИЙМАЄТЬСЯ ПЕРЕДПЛАТА
на тижневу Українську робітничу газету

„СЛОВО“ орг. Харек. Ком.
Укр. С.-Д. Роб. Партії.

„Слово“ присвячено потребам широких українських трудящих мас і найбільшу увагу звертатиме на освітлення всіх найважливіших подій соціально політичного, національного й культурного життя всієї України, зокрема Слобожанщини.

„Слово“ боронитиме інтереси українського робітництва й звертатиме особливу увагу на життя всіх українських організацій зокрема „Прогресив“ і інших.

До співробітництва запрошено: т.т. Винниченка, Петлюру, Порша, Садовського, А. Антоновича, С. Веселовського й ин.

Власні кореспонденти запрошено з Києва, Катеринослава, Луганська, Бахмута й з більшости повітових міст і значніших центрів Слобожанщини.

ПЕРЕДПЛАТА: 1 міс 2 крб., до кінця року [з 1-го вересня 8 крб.
КОНТОРА й РЕДАКЦІЯ: Харьків, Подольський пер. 4 кін. 26.

Вийшов з друку

СЛОВНИК

8 мовах:

Російсько - Українсько - Німецько - Польсько - Румуно-
Болгаро - Турецько - Есперантський.

Біля 7.000 різних необхідних при мандруванні та військово-торговельних по-кордонних зносинах.

Ном. ціна 3 карб. Книгарням та при великих замовленнях
9/10% знижка.

Замовлення приймаються видавцем Д. І. КАЛИНОВСЬКИМ
м. Умань, Дворянська вул. ч. 18.

О П О В І С Т К А.

Незбаром вийдуть з друку такі видання журналу „НАРОДНЯ СПРАВА“

1. ПРО ПОШЕСТИ Лікаря М-скою.
2. ІСТОРІЯ В ПІСНЯХ ТА ДУМАХ о. Дмитрія.

Оби дві книжки з малюнками.

Приблизна ціна книжка 75 коп.

При гуртових замовленнях знижка. Замовлення приймаються в редакції журн.

„НАРОДНЯ СПРАВА“.